

MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ I USPOREDBA S ODABRANIM ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE

Kakuk, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:895570>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij (*Financijski menadžment*)

Helena Kakuk

**MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ I
USPOREDBA S ODABRANIM ZEMLJAMA EUROPSKE
UNIJE**

Diplomski rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij (*Financijski menadžment*)

Helena Kakuk

**MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ I
USPOREDBA S ODABRANIM ZEMLJAMA EUROPSKE
UNIJE**

Diplomski rad

Kolegij: Financijsko posredništvo

JMBAG: 0253046564

e-mail: hkakuk1@efos.hr

Mentor: prof. dr. sc. Dubravka Pekanov

Komentor: dr. sc. Ana Zrnić

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
Graduate Study (*Financial Management*)

Helena Kakuk

**PENSION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF CROATIA AND
COMPARISON WITH SELECTED EUROPEAN UNION
COUNTRIES**

Graduate paper

Osijek, 2023.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski_(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštovanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom
4. obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
5. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Helena Kakuk

JMBAG: 0253046564

OIB: 27045378434

e-mail za kontakt: hkakuk1@efos.hr

Naziv studija: Sveučilišni diplomski studij (Financijski menadžment)

Naslov rada: Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj i usporedba s odabranim zemljama
Europske unije

Mentor/mentorica diplomskog rada: prof. dr. sc. Dubravka Pekanov

U Osijeku, 30. lipnja 2023. godine

Potpis _____

Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj i usporedba s odabranim zemljama Europske unije

SAŽETAK

Mirovinski sustav ključan je alat svakog društva, odnosno države koja svojim građanima želi osigurati financijsku sigurnost u razdoblju kada više nisu na tržištu rada niti se ubrajaju u radno sposobno stanovništvo te u slučaju zdravstvenih poteškoća poput invalidnosti i drugog. Temelj mirovinskog sustava upravo je radno sposobno stanovništvo koje u najvećoj mjeri osigurava novčana sredstva za daljnju raspodjelu. Uz navedeno, od velikog je značaja i demografska struktura stanovništva koja nije povoljna. Sve je veći generacijski jaz između radnog stanovništva i umirovljenika te se zbog toga dio mirovinskog sustava financira iz sredstava državnog proračuna.

Ovaj rad ima za cilj pobliže objasniti pojam i djelovanje mirovinskog sustava Hrvatske, prikazati njegov razvoj te opisati čimbenike koji na njega utječu. Također, prikazati i usporediti način djelovanja mirovinskog sustava Hrvatske s odabranim zemljama Europske Unije, a to su Njemačka, Nizozemska i Irska u kojima je zabilježena migracija hrvatskog stanovništva.

Analizirani su podaci o broju i strukturi fondova i članova fondova, raspodjela imovine i kretanje indeksa MIREX. Usporedba Hrvatske s odabranim zemljama prikazana je na temelju analize raspodjele imovine i ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova.

Na temelju usporedbe može se zaključiti kako su karakteristike mirovinskog sustava Hrvatske vrlo slične s mirovinskim sustavima promatranih zemalja. Uz to, Hrvatska ne odstupa znatno od promatranih zemalja ukoliko se uspoređuje postotni udjel raspodjele imovine mirovinskih fondova u određenim kategorijama u odnosu na ukupne investicije te nema razlike u ograničenjima portfelja na ulaganje mirovinskih fondova.

Ključne riječi: mirovinska reforma, mirovinski sustav, mirovinsko osiguranje, mirovine, Hrvatska

Pension system in the Republic of Croatia and comparison with selected European Union countries

ABSTRACT

The pension system is a central instrument of any society, that is, of any country that wants to provide financial security to its citizens when they are no longer active in the labor market or do not belong to the labor force, as well as in case of health problems such as disability and others. The basis of the pension system is precisely the working-age population, which largely ensures the funds for further distribution. Moreover, the demographic structure of the population is of great importance, and it is not favorable. The gap between the generations of the working population and pensioners is widening, which is why part of the pension system is financed from the state budget.

The aim of this paper is to explain in more detail the concept and functioning of the Croatian pension system, to show its evolution and to describe the factors that influence it. It also aims to present the functioning of the Croatian pension system and compare it with the selected countries of the European Union, namely Germany, the Netherlands and Ireland, where the migration of the Croatian population has been recorded. The information on the number and structure of the funds and the members of the funds, the distribution of assets and the movement of the index MIREX were analyzed. The comparison of Croatia with selected countries is presented based on the analysis of the distribution of assets and the limitations of the portfolio in the investment of pension funds.

From the comparison it can be concluded that the characteristics of the Croatian pension system are very similar to the pension systems of the observed countries. Moreover, when comparing the percentage of distribution of pension fund assets among specific categories with total investments, Croatia does not differ significantly from the observed countries, and there is no difference in portfolio constraints on pension fund investments.

Keywords: pension reform, pension system, pension insurance, pensions, Croatia.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja	3
2.1. Funkcije i značaj mirovinskog sustava	3
2.2. Razvoj mirovinskog sustava	4
2.3. Čimbenici utjecaja na mirovinski sustav	7
2.3.1. Gospodarska kretanja.....	7
2.3.2. Demografski čimbenici	9
2.3.3. Zakonodavni okvir	12
2.4. Institucije mirovinskog sustava	15
2.5. Mirovinski fondovi	17
2.5.1. Obvezni mirovinski fondovi	17
2.5.2. Dobrovoljni mirovinski fondovi	18
3. Metodologija rada	22
4. Opis istraživanja i rezultati istraživanja	25
4.1. Analiza obveznih i dobrovoljnih mirovinskih fondova u Republici Hrvatskoj	25
4.1.1. Broj i struktura fondova i članova fondova	25
4.1.2. Raspodjela imovine mirovinskih fondova	28
4.1.3. Kretanje MIREX-a.....	31
4.2. Mirovinski fondovi Republike Hrvatske i usporedba s Njemačkom, Nizozemskom i Irskom	33
4.2.1. Pregled inozemnih mirovinskih sustava	33
4.2.1.1. <i>Mirovinski sustav Njemačke</i>	33
4.2.1.2. <i>Mirovinski sustav Nizozemske</i>	36
4.2.1.3. <i>Mirovinski sustav Irske</i>	38
4.2.2. Raspodjela imovine mirovinskih fondova Njemačke, Nizozemske i Irske	39
4.2.3. Ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova odabranih zemalja	42
5. Rasprava	46
6. Zaključak	48
Literatura	50
Popis tablica	54
Popis slika	55

Popis grafikona	56

1. Uvod

Mirovinski sustav ima važnu ulogu osiguranja socijalne sigurnosti koje se u Republici Hrvatskoj (u nastavku teksta: Hrvatska) provodi putem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Ono nastoji olakšati prijelaz na buduće razdoblje svakoga čovjeka, što se odnosi na razdoblje odlaska u mirovinu. Upravo iz toga proizlazi njegova funkcija i značaj, a tijekom godina dolazilo je do promjena i razvoja uz što se povezuju utjecaji raznih čimbenika gdje se ističu demografske promjene, gospodarska kretanja i zakonodavni okviri.

Predmet istraživanja ovog rada je mirovinski sustav Hrvatske, gledano kroz njegov način djelovanja, odnos korisnika mirovine i osiguranika, strukturu mirovinskih fondova i ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova. Daljnjom analizom prikazan je položaj Hrvatske u odnosu na odabrane zemlje Europske unije. Za usporedbu odabrane su tri zemlje u kojima je zabilježena migracija hrvatskog stanovništva, a to su Savezna Republika Njemačka (u nastavku teksta: Njemačka), Nizozemska i Republika Irska (u nastavku teksta: Irska).

Ovaj rad ima za cilj pobliže objasniti pojam i djelovanje mirovinskog sustava Hrvatske, prikazati njegov razvoj te opisati čimbenike koji na njega utječu. Također, prikazati i usporediti način djelovanja mirovinskog sustava Hrvatske s odabranim zemljama Europske Unije, a to su Njemačka, Nizozemska i Irska u kojima je zabilježena migracija hrvatskog stanovništva. Očekivani rezultat je prikaz mirovinskog sustava Hrvatske u odnosu na zemlje u kojima je zabilježena migracija hrvatskog stanovništva. Kako je sustav u promatranim zemljama strukturiran te kakva je njegova održivost u budućnosti.

Struktura rada sastoji se od šest dijelova, na početku se nalazi uvod u kojemu je opisan predmet istraživanja, definirana svrha rada, opisani očekivani rezultati te navedena struktura rada. Zatim, u drugom dijelu rada prikazana je teorijska podloga mirovinskog sustava. U ovom dijelu rada opisana je funkcija i značaj mirovinskog sustava, njegov razvoj i čimbenici koji na njega utječu. Navedene su institucije mirovinskog sustava i struktura mirovinskih fondova. U sljedećem, odnosno trećem dijelu rada prikazana je metodologija rada. Navedeni su izvori prikupljenih podataka te znanstvene metode koje su primijenjene prilikom analize podataka. Četvrti dio rada najbitniji je dio u cijelome radu gdje je prikazana analiza mirovinskog sustava Hrvatske te usporedba s odabranim zemljama Europske unije. Analiza je napravljena na temelju načina djelovanja mirovinskih sustava zemalja, odnosa korisnika mirovine i osiguranika, strukture mirovinskih fondova i ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova. Peti dio

rada predstavlja rasprava u kojoj se raspravlja o predmetu istraživanja i opisuju analizirani podatci. Osvrt na cjelokupni rad sadržan je u posljednjem dijelu rada koji predstavlja zaključak.

2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja

Mirovinski sustav ključan je alat svakog društva, odnosno države koja svojim građanima želi osigurati financijsku sigurnost u razdoblju kada više nisu na tržištu rada niti se ubrajaju u radno sposobno stanovništvo te u slučaju zdravstvenih poteškoća poput invalidnosti i drugog. Mirovinski sustav ključan je za gospodarsku stabilnost države. Ona ovisi o radnoj snazi koja je zaposlena te koja kroz plaću i potrošnju svojega dohotka plaća razne poreze i prireze te time puni državni proračun i osigurava financijsku stabilnost države, kako država nebi bila prisiljena na sve veće zaduživanje.

U ovom poglavlju navedene su funkcije i značaj mirovinskog sustava, čimbenici koji utječu na njegov razvoj, institucije te pojašnjenje obveznog i dobrovoljnog mirovinskog fonda.

2.1. Funkcije i značaj mirovinskog sustava

Mirovinski sustav važan je oblik individualne i društvene štednje kojoj je glavna uloga redistribucija novca od bogatijih prema siromašnijim građanima. Navedeno se ostvaruje kroz oblik mirovina koje pružaju građanima oblik sigurnosti, stoga je mirovinski sustav bitan za osiguranje socijalne kohezije i gospodarske stabilnosti države. Time se nastoji smanjiti socijalna nejednakost u okviru populacije koja je u mirovini.

Puljiz (2012) navodi kako je osnovna funkcija mirovinskog sustava preraspodjela potrošnje pojedinca i obitelji tijekom životnog vijeka, tj. od razdoblja kada se zarađuje na razdoblje kada se ne obavljaju lukrativne aktivnosti. Također navedeni autor iskazuje tri razloga zbog kojih se mirovinskim sustavima posvećuje velika pažnja. Prvo, mirovinska davanja presudno utječu na život velikog dijela stanovništva; drugo, na mirovine se troši znatan dio BDP-a; i treće, umirovljenici, budući da čine velik dio glasačkog tijela, presudno utječu na ishod izbora pa prema tome i na politički život svake države.

Bejaković (2019) navodi da mirovinski sustav ima različite, vrlo zahtjevne i složene, zadaće. To je prije svega način osiguranja stanovnika koji uplaćuju sredstva (doprinosi za mirovinsko osiguranje) tijekom radnog vijeka kako bi u trenutku umirovljenja imali pravo na primanje mjesečnih mirovina te kako ne bi bili siromašni. Sustav također pruža naknade onesposobljenim radnicima, odnosno ovisnim i preživjelim članovima obitelji umirovljenih i onesposobljenih radnika. Nadalje, time se želi postići ravnomjerna raspodjela dohotka pojedinaca i obitelji tijekom cijelog životnog vijeka, kao i poticanje pojedinačne i nacionalne štednje. Konačno,

mirovinski sustav ostvaruje i preraspodjelu između onih koji su imali veće dohotke i plaćali veće doprinose i osoba koje su imale manje dohotke i/ili kraći radni staž, pa su slijedom toga i platile manje doprinosa. Ističe da jedan od najvažnijih ciljeva mirovinskog osiguranja jest održavanje dohotka starijih osoba i čini se kako je tu program bio poprilično uspješan. Dok su starije osobe nekad mnogo češće pripadale relativno siromašnima, današnji pokazatelji upućuju na prilično pozitivne učinke.

2.2. Razvoj mirovinskog sustava

Razvoj mirovinskog sustava Hrvatske može se proučavati od njenog osamostaljenja 1991. godine nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Važno je napomenuti dvije mirovinske reforme, a to su reforme 1999. godine i 2002. godine kojima je glavni cilj korekcija načina financiranja mirovina budućih umirovljenika. Jedan od glavnih razloga provođenja reformi je nepovoljna demografska struktura u Hrvatskoj. Dolazi do starenja stanovništva, smanjenja broja novorođenih, migracije stanovništva u inozemstvo i drugo. Uz navedene reforme 1991. i 2002. godine, mirovinski sustav Hrvatske nastavlja se razvijati i mijenjati ovisno o demografskim kretanjima, gospodarskoj stabilnosti države itd.

Otto (2000) navodi kako su mirovinski sustavi u cijelom svijetu u krizi, ali postoji bitna razlika u krizi mirovinskih sustava u razvijenim industrijskim državama, državama u razvoju i državama u tranziciji. Dok je kriza mirovinskih sustava u visokorazvijenim državama nešto blaža, mirovinski su sustavi u tranzicijskim državama praktično pred stečajem. Postojeći javni sustavi mirovinskog osiguranja koji se u tranzicijskim zemljama financiraju iz tekućeg dohotka ne mogu zadovoljiti nastale obveze prema velikom broju umirovljenika. Umirovljenici pojedinačno primaju vrlo male mirovine, ali doprinosi za mirovinsko osiguranje vrlo su veliki (obično oko 30 %, uz 20 % za ostala socijalna davanja), što nužno stimulira prelazak u sivu ekonomiju i zapošljavanje na crno.

„S prilagođivanjem tržišnom gospodarstvu od početka 90-ih godina u Hrvatskoj je naglašeno:

1. pojačano prijevremeno umirovljenje i invalidsko umirovljenje kojim se rješava problem nezaposlenosti, ali i invalidsko umirovljenje koje je posljedica rata
2. izbjegavanje plaćanja doprinosa zbog bujanja nelegalnog sektora, rada na crno, loše državne uprave, korupcije itd.
3. državno zaostajanje u isplata mirovina i usklađivanju s inflacijom zbog nedostataka sredstava u proračunu“ (Otto, 2000: 93).

Puljiz (2012) navodi da je Hrvatska nakon stjecanja neovisnosti provela dvije krupne mirovinske reforme te nekoliko tekućih prilagodbi (uglavnom korekcija) mirovinskog sustava kojima je u znatnoj mjeri izmijenjena njegova struktura. Godine 1999., pod utjecajem Svjetske banke, provedena je tzv. mala ili parametarska reforma, usmjerena ponajprije na ostvarenje financijske održivosti sustava, dok je radikalna, strukturna mirovinska reforma stupila na snagu 2002. godine.

Isto tako, Otto (2000) ističe kako su u Hrvatskoj do kraja 1998. godine postojala tri fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja: Fond radnika, Fond samostalnih privrednika (obrtnika) i Fond individualnih poljoprivrednika. Krajem 1998. godine bilo je 1,4 milijuna osiguranika i 955 tisuća umirovljenika. Od 1999. godine postoji jedan Fond mirovinskog i invalidskog osiguranja.

„Reformom je sustav mirovinskog osiguranja (Zakon o mirovinskom osiguranju, 1. 01. 1999.) uređen na tri razine: uspostavljen je model obveznog mirovinskog osiguranja kroz dva stupa: međugeneracijska solidarnost (I. stup) i individualna kapitalizirana štednja (II. stup). Pored toga, uvedena je i mogućnost dobrovoljne štednje za starost (III. stup). Spomenutim Zakonom regulira se sustav općega obveznog mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti, dok se uređenje dvaju drugih razina mirovinskog sustava uređuje posebnim zakonima.

Reforma je provedena u dva koraka:

1. prilagodbom javnog mirovinskog sustava 1999. godine (pooštrenjem uvjeta za stjecanje prava na mirovinu uz prijelazno desetgodišnje razdoblje, snižavanjem prava);
2. uvođenjem obveznoga II. mirovinskog stupa temeljenog na kapitaliziranoj štednji i dobrovoljne kapitalizirane štednje za starost (III. Stup) početkom 2002. godine.

Doprinos za mirovinsko osiguranje iznosi 20 posto iz bruto plaće radnika. Za javni mirovinski sustav (I. stup) izdvaja se 15 posto, a za obaveznu kapitaliziranu štednju (II. Stup) 5 posto. Dakle, iz sustava generacijske solidarnosti 5 posto doprinosa preusmjereno je u individualnu kapitaliziranu štednju“ (Reforma mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj, 2011).

Slika 1. prikazuje tri stupa mirovinskog osiguranja te izvore financiranja.

Slika 1. Prikaz tri stupa mirovinskog osiguranja

Izvor: <https://www.hanfa.hr/edukacija-i-potro%a1a%8di/financijska-pismenost/izaberi-budu%87nost/>

Puljiz (2012) navodi kako je Hrvatska tijekom posljednje gospodarske krize poduzela nekoliko mjera, kojima je nastojala poduprijeti financijsku održivost mirovinskog sustava. Navedeno se ponajprije odnosi na postupno podizanje (do 2030. godine) dobne granice na 65 godina za odlazak u mirovinu za žene. Također su pooštreni uvjeti za odlazak u prijevremenu mirovinu.

Otto (2000) ističe kako reforma mirovinskog sustava nije jednostavna ni laka zadaća koja se može ostvariti preko noći. Reforme koje obuhvaćaju ograničenje troškova osobito su teške i zahtijevaju mnogo vremena, znače narušavanje nećijih ostvarenih interesa, a sadašnji su oblici osiguranja postali gotovo svetinja, pa vlade u svijetu oklijevaju s poduzimanjem takvih reformi jer one mogu dovesti do izbornog poraza. U Hrvatskoj je potrebno postići svojevrsni nacionalni konsenzus oko osnovnih elemenata reforme. Također je nužno provesti uspješne javne informativne kampanje kako bi najšira javnost bila upoznata s razlozima ostvarivanja reforme i njezinim najvažnijim elementima, jer bi tako bilo moguće smanjiti socijalne otpore koji neizostavno prate takvu sveobuhvatnu reformu.

2.3. Čimbenici utjecaja na mirovinski sustav

Prvi čimbenik koji se u ovom dijelu rada opisuje, a koji ima utjecaj na kreiranje mirovinskog sustava je gospodarsko kretanje zemlje. Bitno je razlikovati u kojoj fazi poslovnog ciklusa se zemlja nalazi jer stanje pojedinih faktora različito utječe na financijsku stabilnost zemlje te samim time i mirovinskog sustava. Pored gospodarskog kretanja, važan čimbenik su demografske neprilike. U njih se ubrajaju prirodno kretanje stanovništva, migracije, starost stanovništva i drugo. Hrvatska već zadnjih deset godina bilježi negativan demografski trend te se ubraja u nisko natalitetne zemlje. Broj živorođenih osoba se kroz godine smanjuje, dok se broj umrlih osoba povećava. Kao odgovor na negativne trendove, Hrvatski sabor je 2006. godine donio Nacionalnu populacijsku politiku (NPP) s ciljem podizanja prirodnog prirasta.

2.3.1. Gospodarska kretanja

Gospodarska kretanja imaju značajan utjecaj na mirovinski sustav zemlje. Ukoliko je gospodarstvo u fazi poslovnog ciklusa recesije to znači da dolazi do pada BDP-a, smanjenja zaposlenosti te potrošnje. Navedeno direktno utječe i na sam mirovinski sustav jer država nema dovoljno financijskih sredstava za financiranje mirovinskih davanja te time dolazi do raznih mjera poput povećanja dobne granice za odlazak u mirovinu i slično. S druge strane, gospodarstvo može biti i u obrnutoj fazi poslovnog ciklusa zvanog ekspanzija koji prati pozitivne promjene BDP-a, zaposlenosti i potrošnje. Jak i stabilan gospodarski rast omogućava veće porezne prihode što olakšava stabilnije održavanje mirovinskih davanja jer država može povećati mirovine te unaprijediti uvjete za odlazak u mirovinu.

Potočnjak *et al.* (2002) ističu kako je na dosadašnja kretanja u mirovinskom sustavu najveći utjecaj, posebice posljednjih godina, osim mirovinskih propisa koji su postavljali relativno blage uvjete za odlazak u mirovinu i bili povoljni za brojne skupine osiguranika, imala teška gospodarska situacija. Slijedom toga u mirovinskom su se sustavu proteklih godina našli mnogi koji po svojoj životnoj dobi i godinama staža ne bi trebali biti, a što sada ima za posljedicu da ne postoji veći broj starijih osoba koje "čekaju" umirovljenje. Zato se ocjenjuje da će srednjoročno na kretanja u mirovinskom sustavu, putem povećanja broja osiguranika (smanjenje broja nezaposlenih), najviše utjecati gospodarski čimbenici.

Nadalje, isti autori navode kako su najvažniji gospodarski parametri koji će utjecati na kretanja u mirovinskom sustavu broj zaposlenih, rast plaća, stope povrata na imovinu mirovinskih fondova i mirovinskih osiguravajućih društava te kretanje bruto domaćeg proizvoda. Ističu da

se u narednim godinama očekuje oživljavanje gospodarske aktivnosti te ubrzani gospodarski rast koji će se nakon desetak godina vratiti u okvire dugoročno održivog rasta. Rast bruto domaćeg proizvoda imat će pozitivne učinke na kretanja u mirovinskom sustavu. Međutim, i reformirani mirovinski sustav trebao bi potaknuti i ubrzati gospodarski rast putem povećanja domaće štednje, boljom alokacijom kapitala te smanjenjem mirovinskih izdataka koji izravno opterećuju cijenu rada i državni proračun.

Pozitivna gospodarska kretanja odrazit će se na povećanje broja zaposlenih odnosno broja aktivnih osiguranika. Također se očekuje da će zaposleni, sukladno stabilnoj gospodarskoj situaciji, sve duže zadržavati status aktivnog osiguranika odnosno sve će manje biti prijevremenih umirovljenja iz ekonomskih razloga.

Rast plaća ima pozitivne učinke na prihode mirovinskog sustava. Drugi učinak koji rast plaća ima na mirovinski sustav, zbog sadašnje mirovinske formule i načina usklađivanja mirovina, je smanjenje udjela mirovine u plaći. U narednim godinama očekuje se nešto sporiji rast plaća u odnosu na rast domaćeg bruto proizvoda odnosno produktivnosti rada. Nakon toga rast plaća trebao bi se kretati u skladu s rastom produktivnosti rada (BDP-a). Visoke stope povrata na imovinu mirovinskih fondova, kao i imovinu mirovinskih osiguravajućih društava, imaju pozitivan učinak na razinu mirovina te time i na povećanje ukupnih mirovinskih izdataka.

U Tablici 1. prikazan je broj osiguranika prema kategorijama osiguranja i spolu na dan 31. ožujka 2023. godine.

Tablica 1. Osiguranici prema kategorijama osiguranja i spolu

KATEGORIJE OSIGURANJA	Broj osiguranika (stanje 31. ožujka 2023.)		
	Muškarci	Žene	UKUPNO
Radnici kod pravnih osoba	729 872	673 141	1 403 013
Radnici kod fizičkih osoba	51 563	48 975	100 538
Obrtnici	48 146	25 973	74 119
Poljoprivrednici	12 657	5 830	18 487
Samostalne profesionalne djelatnosti	11 470	6 544	18 014
Osiguranici zaposleni kod međunarodnih organizacija u inozemstvu i hrvatski	78	31	109

državljeni zaposleni na teritoriju Hrvatske kod poslodavca sa sjedištem u inozemstvu			
Produženo osiguranje	3 015	4 084	7 099
UKUPNO	856 801	764 578	1 621 379

Izvor: izrada autora prema Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje (2023). Aktualna statistika za ožujak 2023. – isplata u travnju 2023.

U Tablici 1. prikazan je broj osiguranika na dan 31. ožujka 2023. godine koji ukupno bilježi 1 621 379 osiguranika. Najveći broj osiguranika predstavljaju radnici kod pravnih osoba od 1 403 013 osiguranika od kojih je 729 872 muškaraca te 673 141 žena. Najmanji broj čine osiguranici zaposleni kod međunarodnih organizacija u inozemstvu i hrvatski državljani zaposleni na teritoriju Hrvatske kod poslodavca sa sjedištem u inozemstvu od svega 109 osiguranika.

2.3.2. Demografski čimbenici

Pod demografskim pokazateljima ubrajaju se natalitet, mortalitet, fertilitet, migracije i drugo. Svaki pojedini nabrojani pokazatelj usko je vezan s mirovinskim sustavom jer utječe na količinu financijskih sredstava koja se prikuplja i isplaćuje za mirovine. Natalitet kao jedan od navedenih pokazatelja ključan je čimbenik mirovinskog sustava jer što je stopa nataliteta niža, tj. manje novorođenih, to je i manje budućeg radno sposobnog stanovništva koji će u budućnosti uplaćivati u mirovinski sustav. Hrvatska već duži niz godina bilježi negativne demografske trendove koju obilježavaju neprekidna depopulacija usporedna sa starenjem stanovništva. Kao odgovor na negativne trendove, Hrvatski sabor je 2006. godine donio Nacionalnu populacijsku politiku (NPP) s ciljem podizanja prirodnog prirasta. Uz sve navedeno, od ključne je važnosti osigurati dovoljno novca za mirovine koje su dostatne životnom standardu svakoga umirovljenika.

Potočnjak *et al.* (2002) ističu da će dugoročno, na mirovinski sustav sve više utjecati, i to negativno, nepovoljna demografska kretanja. Dosadašnja negativna demografska kretanja već su negativno odredila buduća kretanja u mirovinskom osiguranju, barem tijekom sljedećih tridesetak godina. Isto tako, ako bi se uskoro i poboljšala demografska slika, to bi počelo povoljno utjecati na kretanja u mirovinskom osiguranju tek za 20, 30 godina. Zbog niske stope

fertiliteta, koja ne osigurava niti prostu reprodukciju stanovništva te zbog povećanja očekivanog trajanja života, apsolutno će se brojčano smanjivati i ujedno stariti stanovništvo Hrvatske. Slijedećih će se desetljeća smanjivati broj i udjel mladog, radnoaktivnog stanovništva, a istodobno povećavati broj i udjel starog stanovništva, što će negativno djelovati na mnoga područja, a naročito na kretanja u mirovinskom sustavu.

Andabaka (2016) navodi da sa starenjem stanovništva koje je praćeno negativnim stopama prirodnog prirasta i rastom očekivanoga trajanja života pri čemu s vremenom sve veći dio stanovnika odlazi u mirovinu u odnosu na dio koji ulazi u radni kontingent, sustavi mirovinskog osiguranja dolaze pred velike izazove, posebno ako su temeljeni na načelu međugeneracijske solidarnosti (tzv. PAYGO sustav), koji postaju dugoročno neodrživi. Tako je među najvažnijim ekonomskim posljedicama starenja stanovništva rast javnih izdataka za mirovine. Navedeno je povezano s političkim posljedicama – nužnost provedbe reformi kako bi fiskalni sustav bio održiv u skladu s promijenjenom dobnom strukturom stanovništva, a koje nailaze na otpor stanovništva. Nadalje, ističe kako su reforme mirovinskih sustava neminovne. Gotovo sve europske zemlje su posljednjih godina nekoliko desetljeća provele neke mirovinske reforme. U tom smjeru idu i institucije Europske unije koje mirovinsku strategiju temelje na rastu zaposlenosti, smanjivanju javnog duga i samoj reformi mirovinskih sustava. Lisabonska strategija i Europa 2020 ciljaju razine stope nezaposlenosti, Maastrichtski kriteriji konvergencije definiraju visinu javnog duga, a demografske promjene čine mirovinske reforme ključnim izazovom s ciljem održavanja standarda umirovljenika. Pri tome su neke od solucija rast mirovinskih doprinosa, podizanje starosne dobi odlaska u mirovinu, uvođenje mirovinskih fondova temeljenih na kapitaliziranoj štednji, ali i smanjenje iznosa mirovina. No, nijedna od navedenih mjera dugoročno neće dovesti mirovinski sustav do održivosti ukoliko negativna demografska kretanja nastave svoj trend. Isto tako ističe kako je Hrvatska također uslijed posljednje ekonomske krize poduzela još neke mjere s ciljem financijske održivosti mirovinskog sustava. Glavne promjene su pomicanje dobne granice za odlazak žena u starosnu mirovinu (2030. godine će se u mirovinu ići sa 65 godina), promjena uvjeta prijevremenoga umirovljenja te planirano pomicanje dobne granice u budućnosti na 67 godina za oba spola. U 21. stoljeću promjene u sastavu stanovništva Hrvatske imat će, dakle, dalekosežne gospodarsko-razvojne posljedice. Hrvatska će se sa svim opisanim nepovoljnim značajkama demografskih procesa morati „boriti“ odgovarajućim mjerama populacijske politike. Mjere provođenja populacijske politike razvoja pučanstva sastavni su dio nacionalnog programa demografskog razvitka. No, krucijalno značenje demografskih trendova tek treba postati

stožernim elementom hrvatske dugoročne razvojne strategije operacionalizirane u konzistentnim mjerama tržišne ekonomske politike.

U Tablici 2. prikazani su podaci prirodnog kretanja stanovništva Hrvatske od 2012. godine pa sve do 2021. godine.

Tablica 2. Prirodno kretanje stanovništva od 2012. do 2021. godine

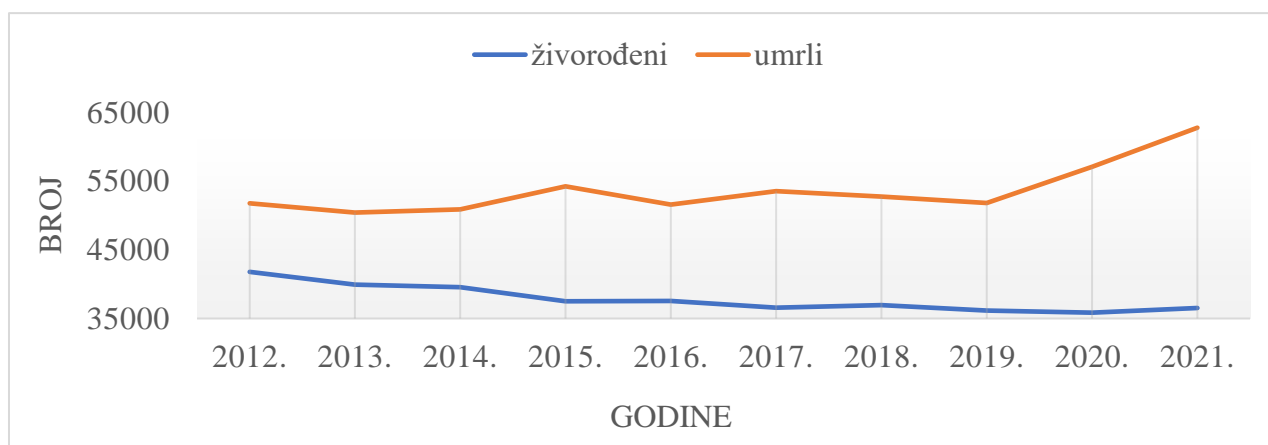
	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast	Stope na 1 000 stanovnika		
				Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast
2012.	41 771	51 710	-9 939	9,8	12,1	-2,3
2013.	39 939	50 386	-10 447	9,4	11,8	-2,5
2014.	39 566	50 839	-11 273	9,3	12,0	-2,7
2015.	37 503	54 205	-16 702	8,9	12,9	-4,0
2016.	37 537	51 542	-14 005	9,0	12,3	-3,4
2017.	36 556	53 477	-16 921	8,9	13,0	-4,1
2018.	36 945	52 706	-15 761	9,0	12,9	-3,9
2019.	36 135	51 794	-15 659	8,9	12,7	-3,9
2020.	35 845	57 023	-21 178	8,9	14,1	-5,2
2021.	36 508	62 712	-26 204	9,4	16,1	-6,7

Izvor: izrada autora prema Državnom zavodu za statistiku. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2021. godini

Prema podacima iz Tablice 2. jasno je vidljivo kako Hrvatska već zadnjih deset godina bilježi negativan demografski trend te se ubraja u nisko natalitetne zemlje. Broj živorođenih osoba se kroz navedeno razdoblje smanjuje, dok se broj umrlih osoba povećava. Unazad deset godina negativni prirodni prirast, tj. razlika između živorođenih i umrlih je od 9 939 osobe dosegao brojku od 26 204 osobe. Između vremenskog razdoblja od pet godinu, odnosno od 2015. do 2019. godine negativan prirodni prirast kretao se u prosjeku oko 15 810 osoba. Nagli porast negativnog prirodnog prirasta zabilježen je nakon 2019. godine kao posljedica pandemije korona virusa poznatijeg kao COVID-19. Uspoređujući 2021. godinu s prethodnom, vidljiv je porast živorođenih za samo 663 osobe što je porast od 1,8 % te je stopa nataliteta, tj. broj živorođenih na 1 000 osoba za 2021. godinu iznosila 9,4. Za istu promatranu godinu vidljiv je porast umrlih za 5 689 osobe što je porast od 10,0 % te je stopa mortaliteta, tj. broj umrlih na 1 000 osoba iznosila 16,1. Stopa mortaliteta skoro je duplo veća od stope nataliteta što nije dobar

pokazatelj, odnosno na broj živorođenih osoba dolazi približno dvostruko više umrlih. Navedeno ukazuje i stopa prirodnog prirasta koja je u 2021. godini bila negativnog predznaka te je iznosila -6,7.

Navedeni podaci prikazani su i Grafikonom 1. koji prikazuje broj živorođenih i umrlih osoba u vremenskom razdoblju od 2012. do 2021. godine u Hrvatskoj.

Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva od 2012. do 2021. godine

Izvor: izrada autora prema Državnom zavodu za statistiku. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2021. godini

2.3.3. Zakonodavni okvir

Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22) sustav mirovinskog osiguranja u Hrvatskoj čine:

- 1) obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti
- 2) obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje
- 3) dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje.

Osiguranicima se na načelima uzajamnosti i solidarnosti obvezno osiguravaju prava za slučaj starosti i smanjenja radne sposobnosti uz preostalu radnu sposobnost, djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti, a članovima njihovih obitelji prava za slučaj smrti osiguranika, odnosno korisnika mirovine.

Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA: Vrste mirovina, 2023.) grupira vrste mirovina na temelju uvjeta koje je potrebno ispuniti za odlazak u mirovinu, a ovisno o tim uvjetima razlikuju se:

- 1) starosna mirovina
- 2) prijevremena starosna mirovina
- 3) invalidska mirovina
- 4) prijevremena invalidska mirovina
- 5) obiteljska mirovina.

„Pravo na starosnu mirovinu stječe se s navršениh 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža. Napomena: Od 1. siječnja 2030. uvjeti za odlazak u starosnu mirovinu bit će jednaki za muškarce i žene. Do tada postoji prijelazno razdoblje u kojem žene ostvaruju pravo na starosnu mirovinu s nižom starosnom dobi. Pravo na starosnu mirovinu za dugogodišnjeg osiguranika ima svaka osoba koja navršі 60 godina života i 41 godinu staža osiguranja u efektivnom trajanju.

Pravo na prijevremenu starosnu mirovinu stječe se kada osoba navršі 60 godina života i 35 godina mirovinskog staža. Visina prijevremene starosne mirovine trajno se smanjuje za 0,2 % za svaki mjesec ranijeg ostvarivanja prava na mirovinu. Korisniku prijevremene starosne mirovine koji se tijekom korištenja prava zaposli do polovice punog radnog vremena isplata mirovine ne obustavlja se.

Pravo na invalidsku mirovinu imaju osobe kod kojih postoji djelomični ili potpuni gubitak radne sposobnosti prije navršene 65. godine te koje zadovoljavaju uvjete iz staža. Ako je invalidnost osiguranika nastala zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti, pravo na invalidsku mirovinu osiguranik stječe bez obzira na dužinu mirovinskog staža.

Privremenu invalidsku mirovinu može dobiti invalid koji se profesionalnom rehabilitacijom osposobio za rad za druge poslove, a nakon završene rehabilitacije dugotrajno je bio nezaposlen, uz ispunjavanje određenih uvjeta.

Članovi obitelji umrlog osiguranika imaju pravo na obiteljsku mirovinu ako je osoba nakon koje ostvaruju pravo na mirovinu navršila najmanje pet godina staža osiguranja („radnog staža“) ili bila najmanje deset godina u mirovini“ (HANFA: Vrste mirovina, 2023.)

Leko i Stojanović (2018) navode kako se na osnovu Zakona o mirovinskim osiguravajućim društvima i isplati mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje (1999., 2000.), Zakona o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima (1999., 2000., 2003., 2004., 2007., 2010., 2011., 2013.), Zakona o mirovinskom osiguranju (1998., 2000., 2001., 2002.,

2004.) i kasnije usvojenih Zakona o obveznim mirovinskim fondovima (2014., 2015.) i Zakona o dobrovoljnim mirovinskim fondovima (2014.) u Hrvatskoj od 2002. godine provodi proces mirovinske forme i stvaranja novog sustava mirovinskog osiguranja utemeljenog na generacijskoj solidarnosti i individualnoj kapitaliziranoj štednji. Osnovni cilj provedene mirovinske reforme bio je uspostavljanje dugoročno održivog mirovinskog sustava usklađenog s gospodarskim i demografskim kretanjima. Ističu kako novi mirovinski sustav čine tri stupa mirovinskog osiguranja. Obvezni prvi stup temelji se na međugeneracijskoj solidarnosti i u nadležnosti je Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Zavod je javna ustanova koja osiguranicima, na načelima solidarnosti i uzajamnosti, osigurava prava za slučaj starosti, invalidnosti i tjelesnog oštećenja, a članovima njihovih obitelji prava za slučaj smrti osiguranika, odnosno korisnika mirovine. Mirovinsko osiguranje iz I. stupa financira se iz prihoda od obveznih doprinosa zaposlenih za mirovinsko osiguranje na temelju međugeneracijske solidarnosti (52,44 %), te iz proračuna (47,48 %) čime se financira dio obveza mirovinskog osiguranja koje nastaju priznavanjem posebnih prava, dodataka i povoljnijih uvjeta umirovljenja, kao i nedostatak ukupnih prihoda I. stupa, koji je jednim dijelom posljedica i uvođenja obveznog mirovinskog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje. Zavod (obvezni I. mirovinski stup) ne djeluje prema tržišnim načelima i nije financijski posrednik u razvijenim zemljama. U drugom obveznom i trećem dobrovoljnom stupu mirovine se financiraju iz vlastite kapitalizirane štednje osiguranika, koja nastaje uplatom doprinosa pojedinaca u mirovinske fondove.

U Tablici 3. prikazan je broj korisnika mirovina na dan 31. ožujka 2023. godine u Hrvatskoj.

Tablica 3. Korisnici mirovina u Hrvatskoj

KORISNICI MIROVINA	Broj korisnika mirovina (stanje 31. ožujka 2023.)
Korisnici starosnih mirovina	507 746
Korisnici starosne mirovine za dugogodišnjeg osiguranika	48 808
Korisnici starosne mirovine prevedene iz invalidske	78 428
Korisnici prijevremene mirovine	210 061
Korisnici invalidske mirovine	162 488
Korisnici obiteljskih mirovina	220 359

UKUPNO	1 228 274

Izvor: izrada autora prema Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2023). Aktualna statistika za ožujak 2023. – isplata u travnju 2023.

U Tablici 3. prikazan je broj korisnika mirovina koji na dan 31. ožujka 2023. godine bilježi 1 228 274 korisnika. Najveći broj korisnika mirovina su korisnici starosnih mirovina, njih čak 507 746. Prema HZMO, Aktualnoj statistici za ožujak 2023. – isplata u travnju 2023. od ukupnog broja korisnika mirovina, 53,88 % čine žene (661 801 korisnika), dok je ostatak od 46,12 % muškaraca (566 473 korisnika).

Prema navedenim podacima koji su iskazani u Tablici 1 i 3. vidljiv je odnos broja korisnika mirovina i osiguranika u omjeru 1:1,32.

2.4. Institucije mirovinskog sustava

Važnost postojanja raznih institucija u mirovinskom sustavu ističe se u obavljanju različitih funkcija kako bi se osigurao njegov učinkovit rad. U ovom poglavlju navedene su tri najznačajnije institucije koje djeluju u Hrvatskoj, a usko su vezane uz rad mirovinskog sustava.

To su:

- 1) Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga – HANFA
- 2) Središnji registar osiguranika – REGOS
- 3) Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – HZMO.

Uz navedene institucije važni su i poslodavci, zaposlenici, financijske institucije poput banaka, investicijskih društava i drugi. Svaka od navedenih institucija ima veliku ulogu u održavanju mirovinskog sustava i pružanju mirovina za umirovljenike. One moraju međusobno surađivati i biti povezane kako bi omogućile dugoročnu održivost mirovinskog sustava i financijsku stabilnost građana.

Leko i Stojanović (2018) navode da nadzor nad funkcioniranjem kapitaliziranog sustava mirovinskog osiguranja provodi HANFA, a kao tehničko središte mirovinskog sustava (vođenje evidencija i stvaranje baza podataka i drugi poslovi podrške) djeluje Središnji registar osiguranika.

„**Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (Hanfa)** je nadzorno tijelo u čiji djelokrug i nadležnost spada nadzor financijskih tržišta, financijskih usluga te pravnih i

fizičkih osoba koje te usluge pružaju. Hanfa je osnovana 2005. godine spajanjem triju postojećih nadzornih institucija: Komisije za vrijednosne papire, Agencije za nadzor mirovinskih fondova i osiguranja te Direkcije za nadzor društava za osiguranje. Temeljni su ciljevi Hanfe promicanje i očuvanje stabilnosti financijskog sustava i nadzor zakonitosti poslovanja subjekata nadzora, a u ostvarivanju svojih ciljeva Hanfa se rukovodi načelima transparentnosti, izgradnje povjerenja među sudionicima financijskih tržišta i izvješćivanja potrošača“ (Hanfa.hr, 2023.).

„**Središnji registar osiguranika (REGOS)** je institucija u funkciji građana, široj javnosti prepoznatljiva po učinkovitosti i visokoj razini kvalitete pruženih usluga i najboljoj poslovnoj praksi, u skladu s prihvaćenim standardima EU. Primarne djelatnosti i usluge koje REGOS kao institucija javne uprave pruža odnose se na sve aspekte mirovinskog osiguranja temeljem individualne kapitalizirane štednje svih građana Republike Hrvatske. U svakodnevnoj poslovnoj praksi REGOS se bavi vođenjem i održavanjem registra podataka o doprinosima za obvezna mirovinska osiguranja po osiguranicima, izborom i promjenom obveznog mirovinskog fonda, evidencijom uplaćenih doprinosa te prikupljanjem i kontrolom podataka po osiguranicima za obvezna mirovinska osiguranja. REGOS surađuje i s mnogim drugim tijelima državne i javne uprave“ (Regos.hr, 2023.).

„**Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO)** javna je ustanova osnovana Zakonom o mirovinskom osiguranju. HZMO ima svojstvo pravne osobe s pravima, obvezama i odgovornošću utvrđenom Zakonom i Statutom, a u rješavanju o pravima i obvezama iz mirovinskog osiguranja ima javne ovlasti.

U HZMO-u se obavlja sljedeće:

- poslovi u vezi s ostvarivanjem prava osiguranih osoba iz mirovinskog osiguranja
- poslovi u vezi s ostvarivanjem prava na mirovinsko osiguranje
- poslovi u vezi s ostvarivanjem prava na doplatak za djecu
- poslovi u vezi s ostvarivanjem prava na nacionalnu naknadu za starije osobe
- osigurava se provedba međunarodnih ugovora o mirovinskom osiguranju
- osigurava se zakonitost ostvarivanja prava osiguranih osoba te im se pruža stručna pomoć u ostvarivanju prava
- provodi se politika razvitka i unaprjeđivanja mirovinskog osiguranja
- drugi poslovi u vezi s provedbom i ostvarivanjem prava iz mirovinskog osiguranja” (HZMO.hr, 2023.).

2.5. Mirovinski fondovi

Leko i Stojanović (2018) ističu kako mirovinski fondovi u svijetu postižu brzi napredak i danas su među najvažnijim financijskim posrednicima. Novčana sredstva pribavljaju se uplatama – doprinosima članova za njihova radnog vijeka, obećavajući im redovne mjesečne isplate tako uštedenih sredstava zajedno s prinosima, poslije njihova odlaska u mirovinu. Prikupljena sredstva ulažu se najviše u dionice, korporacijske i državne obveznice, investicijske fondove, u osigurane hipotekarne vrijednosnice, drže depozite kod banaka, ulažu na globalnom tržištu. Jednako kao izvori (obveze uplate članarine) i prinosi su im relativno predvidivi pa lako održavaju likvidnost i ulažu u dugoročne instrumente tržišta kapitala, a tek iznimno, likvidnost održavaju i na novčanom tržištu. Navode da mirovinske fondove važnim financijskim institucijama ne čini samo njihova pasiva, tj. mogućnost dugoročnih financijskih ulaganja koju pruža članovima, nego, u još većoj mjeri, njihova aktiva. Veličinom ulaganja ovi fondovi postaju, uz banke, osiguravatelje i investicijske fondove, najvažnijim financijskim institucijama. Struktura njihovih ulaganja pokazuje da su oni danas izravno ili posebno (preko equity fondova) vlasnici poduzeća, ali i među najvažnijim kreditorima privrede i države.

S druge strane, strukturiranje portfelja financijskih ulaganja postaje najvažniji dio poslovne politike njihovih upravljača. Ulagачi – članovi očekuju da im fond do odlaska u mirovinu očuva realnu vrijednost ulaganja, ali i ostvari stanoviti prinos. Odlazak u mirovinu je financijsko, socijalno, psihološko i političko pitanje pa je razumljiv poseban interes države i nadzor koji ona uspostavlja nad mirovinskim fondovima, a posebice nad njihovim ulaganjima.

2.5.1. Obvezni mirovinski fondovi

Prema Raiffeisen mirovinski fondovi (Obvezna mirovinska štednja.hr, 2023.) obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualizirane kapitalizirane štednje uređeno je Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima te pravilnicima za njegovu primjenu. Osiguranici koji su osigurani u sustavu obveznog mirovinskog osiguranja na temelju generacijske solidarnosti prema Zakonu o mirovinskom osiguranju i oni koji su mlađi od 40 godina obvezno se osiguravaju na temelju individualne kapitalizirane štednje u obveznom mirovinskom fondu. Osiguranici mogu sami izabrati obvezni mirovinski fond, a ako to ne učine u propisanom zakonskom roku od prvog zaposlenja, REGOS će ih rasporediti u jedan od obveznih mirovinskih fondova kategorije A. Osiguranik može biti članom obveznog mirovinskog fonda kategorije A, ako mu je do umirovljenja ostalo 10 ili više godina, a članom mirovinskog fonda B, ako mu je do umirovljenja ostalo 5 ili više godina. Osiguranik može biti članom samo jednog

mirovinskog fonda i imati samo jedan račun u tome mirovinskom fondu. Osiguranici su obveznici doprinosa za obvezno mirovinsko osiguranje za koje obvezu plaćanja izvršavaju obveznici utvrđeni zakonom. Stope doprinosa za mirovinsko osiguranje na temelju individualizirane kapitalizirane štednje utvrđene su Zakonom o doprinosima i iznose 5 % bruto plaće. Prikupljena sredstva doprinosa uplaćuju se u Središnji registar osiguranika (REGOS), koji ih raspoređuje u mirovinske fondove u skladu sa zakonom kojim se uređuje poslovanje REGOS-a.

Nadalje, prateći kretanja u sustavu mirovinskog osiguranja na temelju individualizirane kapitalizirane štednje, regulatori i zakonodavac donijeli su odluku da se unutar postojećega sustava uvedu tri nove kategorije mirovinskih fondova (A, B i C). S obzirom na razdoblje umirovljenja članova, oni se međusobno razlikuju po ograničenjima ulaganja i investicijskoj strategiji u cilju bolje buduće kapitalizirane štednje osiguranika. Na taj način omogućit će se daljnji razvoj i unaprjeđenje sustava individualne kapitalizirane štednje s ciljem bolje buduće socijalne sigurnosti osiguranika.

Na području Hrvatske prema Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga: Obvezni mirovinski fondovi (Hanfa.hr, 2023.) djeluje četiri obvezna mirovinska fonda od kojih svaki od njih ima tri kategorije (A, B i C) obveznih mirovinskih fondova, a to su:

1. AZ obvezni mirovinski fond (Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima)
2. ERSTE PLAVI obvezni mirovinski fond (ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima)
3. PBZ CROATIA OSIGURANJE obvezni mirovinski fond (PBZ CROATIA OSIGURANJE d.d. za upravljanje obveznim mirovinskim fondovima)
4. Raiffeisen obvezni mirovinski fond (Raiffeisen društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima d.d.).

2.5.2. Dobrovoljni mirovinski fondovi

Prema Raiffeisen mirovinski fondovi (Dobrovoljni mirovinski fondovi.hr, 2023.) sustav dobrovoljnog mirovinskog osiguranja treći je stup mirovinskog sustava Hrvatske. Štednja u 3. stupu, odnosno dobrovoljnom mirovinskom fondu je individualna kapitalizirana štednja koja je u potpunosti dobrovoljna i ovisi o osobnoj odluci svakog člana. Član sam bira visinu, trajanje i dinamiku štednje, a prestankom uplaćivanja ili neredovitim uplatama članstvo u fondu se ne

prekida, nego postojeća sredstva na računu i dalje ostvaruju prinose. Svrha dobrovoljne mirovinske štednje je prikupljanje novčanih sredstava temeljem uplata doprinosa članova i ulaganje sredstava, kako bi se povećala vrijednost imovine i članovima osigurala veća primanja u mirovini i pristojan životni standard u starijoj dobi.

„Dobrovoljni mirovinski fondovi mogu biti otvoreni ili zatvoreni. Otvoreni fondovi namijenjeni su za sve fizičke osobe, a zatvoreni fondovi predviđeni su za zaposlenike određenog poslodavca (tzv. pokrovitelja) koji je odlučio osnovati fond za svoje zaposlenike, za sindikat koji želi osnovati fond za svoje članove, za članove udruge samostalnih djelatnosti ili za samozaposlene osobe“ (HANFA: Mirovinski sustav.hr, 2023.).

Prema Ministarstvu financija (Dobrovoljna mirovinska štednja.hr, 2023.) država potiče ulaganje u dobrovoljnu mirovinsku štednju isplaćujući članovima dobrovoljnih mirovinskih fondova poticajna sredstva iz državnog proračuna. Državna poticajna sredstva iznose 15 % od ukupno uplaćenog doprinosa pojedinog člana fonda u prethodnoj kalendarskoj godini, ali najviše do uloga od 5.000,00 kuna, odnosno 663,61 eura, po članu fonda tijekom jedne kalendarske godine. To znači da maksimalni iznos državnih poticajnih sredstava koje član fonda može ostvariti u jednoj godini (uz pretpostavljeni ulog od 5.000,00 kuna/663,61 eura) - iznosi 750,00 kuna, odnosno 99,54 eura. U Republici Hrvatskoj posluju četiri mirovinska društva koja upravljaju dobrovoljnim mirovinskim fondovima; ukupno 8 otvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova i 21 zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond.

Tablicom 4. prikazan je popis otvorenih i zatvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova u Hrvatskoj.

Tablica 4. Popis otvorenih i zatvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova u Hrvatskoj

FOND	DRUŠTVO ZA UPRAVLJANJE
ARENA MUDRA MIROVINA ZATVORENI DOBROVOLJNI MIROVINSKI FOND	ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
Auto Hrvatska zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
AZ A1 zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
AZ Benefit dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima

AZ DALEKOVOD zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
AZ HKZP zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
AZ Profit dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
AZ Treći horizont zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
AZ ZABA zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
AZ Zagreb zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
CROATIA OSIGURANJE 1000 A dobrovoljni mirovinski fond	CROATIA osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom d.o.o.
CROATIA OSIGURANJE 1000 C dobrovoljni mirovinski fond	CROATIA osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom d.o.o.
CROATIA OSIGURANJE dobrovoljni mirovinski fond	CROATIA osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom d.o.o.
CROATIA OSIGURANJE zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	CROATIA osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom d.o.o.
Erste Plavi Expert - dobrovoljni mirovinski fond	ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
Erste Plavi Protect - dobrovoljni mirovinski fond	ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
ERSTE ZATVORENI DOBROVOLJNI MIROVINSKI FOND	ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
NESTLÉ ZATVORENI DOBROVOLJNI MIROVINSKI FOND	ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
POLICIJSKI ZATVORENI DOBROVOLJNI MIROVINSKI FOND	ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
POŠTA ZATVORENI DOBROVOLJNI MIROVINSKI FOND	ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima
Raiffeisen dobrovoljni mirovinski fond	Raiffeisen društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima d.d.
Raiffeisen zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond	Raiffeisen društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima d.d.
Zatvoreni dobrovoljni cestarski mirovinski fond	ERSTE d.o.o. za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima

Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond Ericsson Nikola Tesla	Raiffeisen društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima d.d.
Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond FINE	CROATIA osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom d.o.o.
Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond HEP grupe	CROATIA osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom d.o.o.
Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond Hrvatskih autocesta	CROATIA osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom d.o.o.
Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond Hrvatskog liječničkog sindikata	Raiffeisen društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima d.d.
Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond HT Grupe	Raiffeisen društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima d.d.

Izvor: izrada autora prema podacima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga:

Dobrovoljni mirovinski fondovi (2023).

3. Metodologija rada

Izvori podataka za pisanje ovoga rada bile su stručne knjige raznih autora, zakoni te službene internet stranice poput Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA), Državnog zavoda za statistiku (DZS), Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO), Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), Središnjeg registra osiguranika (REGOS) i mnoge druge. Stoga, zaključuje se da su podaci upotrijebljeni prilikom pisanja prvenstveno sekundarni podaci.

Kroz pisanje rada upotrijebljene su sljedeće znanstvene metode: metoda deskripcije, metoda analize, metoda klasifikacije te komparativna metoda.

Prije svega, važno je istaknuti primjenu metode deskripcije koja je nužna za pisanje svakog rada te kojom započinje svako istraživanje. Najviše je primijenjena u drugom poglavlju rada u kojemu je opisan mirovinski sustav, njegova funkcija i značaj, razvoj, čimbenici koji na njega utječu, institucije te su opisane dvije glavne vrste mirovinskih fondova. Nadalje, primijenjena je metoda analize. Metoda analize odnosi se na prikazivanje općih podataka o promatranom mirovinskom sustavu te je navedena metoda primijenjena tijekom pisanja cjelokupnog rada. Naročito u istraživačkom dijelu prilikom analize tablica i grafikona koji prikazuju podatke vezane uz mirovinske fondove i ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova Hrvatske, Njemačke, Nizozemske i Irske. Nadalje, u teorijskom dijelu rada, točnije drugom poglavlju, primijenjena je metoda klasifikacije. Primjenom navedene metode definirana je tema rada te se navode i opisuju institucije mirovinskog sustava kao što su Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Središnji registar osiguranika te Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Isto tako, opisani su mirovinski fondovi te je navedena njihova glavna podjela na obvezne i dobrovoljne. Također, primijenjena je komparativna metoda koja se uočava u četvrtom, istraživačkom dijelu rada.

U navedenom (četvrtom) dijelu rada analiziran je broj i struktura fondova i članova fondova, raspodjela imovine mirovinskih fondova te kretanje MIREX-a kroz promatrano razdoblje od četiri uzastopne godine, odnosno od 2018. do 2021. godine. Nadalje, usporedba Hrvatske s odabranim zemljama Europske unije prikazana je kroz analizu raspodjele imovine isto tako kroz promatrano razdoblje od 2018. do 2021. godine te kroz analizu ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova za 2021. godinu. Za usporedbu odabrane su tri zemlje u kojima je zabilježena migracija Hrvatskog stanovništva, a to su Njemačka, Nizozemska i Irska.

Tablicom 5. prikazana je vanjska migracija stanovništva prema zemlji podrijetla/odredišta i državljanstvu u 2021. godini.

Tablica 5. Vanjska migracija stanovništva prema zemlji podrijetla/odredišta i državljanstvu u 2021. godini

Zemlja podrijetla/odredišta	Odseljeni u inozemstvo			
	ukupno	hrvatski državljani	stranci	nepoznato
UKUPNO	40 424	25 950	14 469	5
Europa	37 623	25 023	12 596	4
Europska unija	20 884	19 938	946	-
Austrija	3 425	3 364	61	-
Belgija	173	162	11	-
Češka	108	91	17	-
Danska	154	150	4	-
Francuska	182	148	34	-
Irska	866	858	8	-
Italija	733	581	152	-
Luksemburg	64	62	2	-
Mađarska	83	45	38	-
Nizozemska	382	357	25	-
Njemačka	13 077	12 906	171	-
Poljska	57	28	29	-
Rumunjska	37	8	29	-
Slovačka	42	21	21	-
Slovenija	804	548	256	-
Španjolska	84	64	20	-
Švedska	518	497	21	-
Ostale europske zemlje	16 739	5 085	11 650	4
Albanija	768	5	763	-
Bosna i Hercegovina	6 613	1 978	4 633	2
Crna Gora	158	35	123	-
Kosovo	1 696	23	1 673	-

Norveška	197	181	16	-
Rusija	99	20	79	-
Sjeverna Makedonija	779	36	743	-
Srbija	3 999	1 083	2 914	2
Švicarska	1 125	1 114	11	-
Ujedinjena Kraljevina	589	555	34	-
Ukrajina	545	6	539	-
Azija	1 598	173	1 425	-
Afrika	74	13	61	-
Sjeverna i Srednja Amerika	589	436	153	-
Kanada	154	136	18	-
SAD	409	281	128	-
Južna Amerika	60	8	52	-
Oceanija	82	65	17	-
Australija	67	55	12	-
Nepoznato	398	232	165	1

Izvor: izrada autora prema Državnom zavodu za statistiku. Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021.

Prema prikazanim podacima u Tablici 5. u 2021. godini u inozemstvo su se iz Hrvatske odselile ukupno 40 424 osobe. Od navedenog broja odseljenih osoba, 25 950 predstavljaju hrvatski državljani (64,2 %), 14 469 predstavljaju stranci (35,8 %) te je 5 osoba određeno kao nepoznato. U Njemačku je odselilo najviše hrvatskih državljana u ukupnom broju od 12 906 osoba, odnosno 49,73 %, što čini gotovo polovicu iseljenih hrvatskih državljana. U Irsku je odselilo 858 hrvatskih državljana, što čini 3,31 %, dok je u Nizozemsku odselilo 357 osoba što čini 1,38 %.

4. Opis istraživanja i rezultati istraživanja

Kroz prethodna poglavlja prikazana je teorijska podloga i razvoj sadašnjeg mirovinskog sustava. Ovaj dio rada odnosi se na istraživački dio u kojemu se tabličnim i grafičkim prikazima te slikama prikazuju podatci i strukture mirovinskih fondova Hrvatske, Njemačke, Nizozemske i Irske. Kroz poglavlje 4.1. prikazana je analiza obveznih mirovinskih fondova (u nastavku teksta: OMF) i dobrovoljnih mirovinskih fondova (u nastavku teksta: DMF) u Hrvatskoj. Kroz navedeno poglavlje prikazani su podatci o broju i strukturi fondova i članova fondova, raspodjela imovine i kretanje indeksa MIREX. Svi podatci su interpretirani. Nadalje, kroz poglavlje 4.2. prikazana je usporedba mirovinskih fondova Hrvatske s Njemačkom, Nizozemskom i Irskom kao zemljama članicama Europske unije u kojima je zabilježena migracija hrvatskog stanovništva. Na kraju je grafički prikazano ograničenje portfelja na ulaganje mirovinskih fondova odabranih zemalja.

4.1. Analiza obveznih i dobrovoljnih mirovinskih fondova u Republici Hrvatskoj

U nastavku poglavlja tabličnim i grafičkim prikazima iskazani su podatci o broju i strukturi fondova i članova fondova, raspodjeli imovine mirovinskih fondova i kretanje indeksa MIREX. Svi podatci su interpretirani.

4.1.1. Broj i struktura fondova i članova fondova

U ovom dijelu rada napravljena je analiza broja i članova fondova kako bi se prikazala struktura obveznih i dobrovoljnih mirovinskih fondova. U nastavku je tablica koja prikazuje broj fondova i članova OMF-a u promatranom razdoblju od četiri uzastopne godine, odnosno od 2018. do 2021. godine. Tablica je izrađena na temelju najaktualnijih podataka zadnjeg objavljenog Godišnjeg izvješća za 2021. godinu objavljenog od strane Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga. Kroz navedeno razdoblje od četiri godine može se zaključiti tendencija rasta ili pada.

Tablicom 6. prikazan je broj fondova i članova OMF-a kroz promatrano razdoblje od 2018. do 2021. godine.

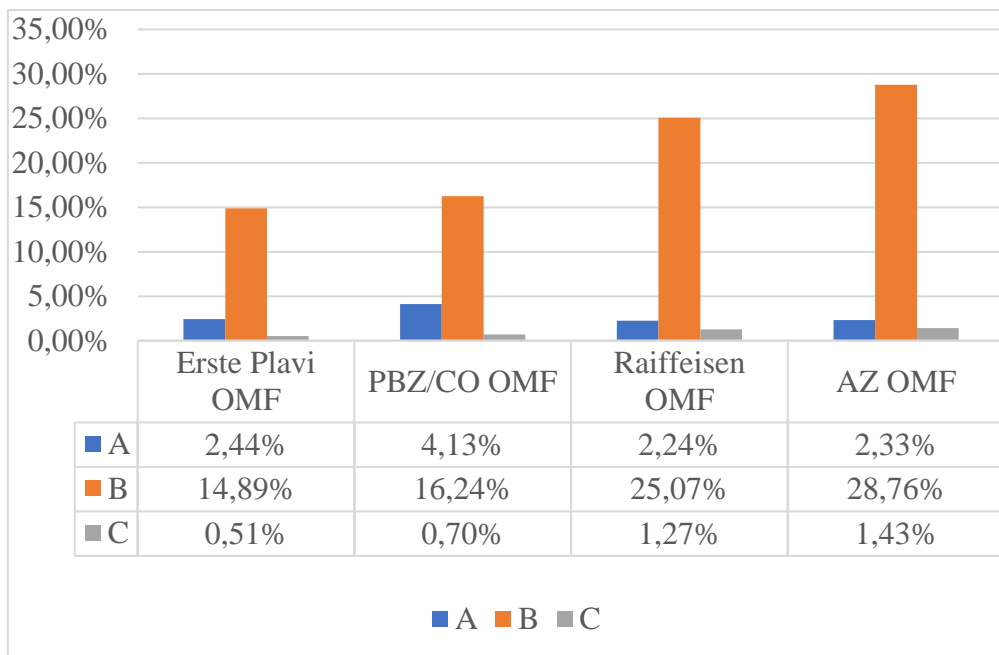
Tablica 6. Broj fondova i članova OMF-a od 2018. do 2021. godine

OBVEZNI MIROVINSKI FONDOVI				
	2018.	2019.	2020.	2021.
Broj fondova	12	12	12	12
Ukupan broj članova fonda	1.936.261	2.010.403	2.057.391	2.111.192
Kategorija A	6.273	25.453	83.448	150.266
Kategorija B	1.896.361	1.948.510	1.925.328	1.899.623
Kategorija C	33.627	36.440	48.615	61.303

Izvor: izrada autora prema podacima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga:
Godišnje izvješće 2021. (2023).

Prema Tablici 6. broj fondova kroz promatrane godine ostao je nepromijenjen te je svake godine iznosio 12. U poglavlju 2.5.1. navedeno je da na području Hrvatske djeluju četiri OMF od kojih svaki od njih ima tri kategorije (A, B i C), a to su: AZ, ERSTE PLAVI, PBZ CROATIA OSIGURANJE i Raiffeisen. Nadalje, ukupan broj članova fonda se kroz promatrano razdoblje kroz godine povećava, što znači da dolazi do sve većeg broja zapošljavanja zaposlenika koji postaju članovi OMF-a. Ukoliko se promatraju pojedine kategorije, može se zaključiti da kategorija A bilježi najveće povećanje članova. Broj članova 2018. godine bio svega 6.273, dok se u 2021. godini broj članova povećao za 143.993 što čini povećanje od 22,95 %. Kategorija B kroz sve četiri promatrane godine bilježi najveći udio članova u ukupnom broju. Točnije, u 2021. godini broj članova kategorije B iznosio je 89,98 % ukupnog broja članova. Broj članova kategorije C u 2021. godini bilježi približno dvostruki broj članova.

Grafikon 2. prikazuje udjel pojedine kategorije fonda A, B i C u ukupnom broju članova (u %) pojedinog OMF-a.

Grafikon 2. Udjel kategorija A, B i C OMF-a u ukupnom broju članova pojedinog fonda u ožujku 2023. godine (u %)

Izvor: izrada autora prema HANFA, Mjesečni izvještaj za ožujak 2023.

Grafikon 2. izrađen je na temelju najaktualnijih podataka dostupnih na službenim internet stranicama Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga. Prikazani podaci odnose se na ožujak 2023. godine.

Najveći udjel kategorije A bilježi PBZ/CO OMF u ukupnom broju članova s udjelom od 4,13%, dok se udjel u ostala tri fonda kreće između 2,24 do 2,44 %. Nadalje, najveći udjel kategorije B bilježi AZ OMF te nakon njega Raiffeisen. Udjel kategorije C najmanji je u Erste Plavom, dok je najveći u AZ OMF-u.

Tablicom 7. prikazan je broj fondova i članova DMF-a u Hrvatskoj u razdoblju od 2018. do 2021. godine.

Tablica 7. Broj fondova i članova DMF-a od 2018. do 2021. godine

DOBROVOLJNI MIROVINSKI FONDOVI								
	OTVORENI				ZATVORENI			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
Broj fondova	8	8	8	8	21	20	20	20
Broj članova fondova	305.145	320.533	335.327	351.266	40.482	44.569	45.228	46.001

Izvor: izrada autora prema podacima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga:
Godišnje izvješće 2021. (2023).

Kroz promatrano razdoblje od 2018. do 2021. godine u Tablici 7. vidljivo je kako je došlo do povećanja broja članova fondova. Otvoreni DMF u 2018. godini broji 305.145 članova, dok u 2021. godini broji 351.266 članova što je povećanje od 15,11 %. Broj zatvorenih fondova kroz promatrano razdoblje bilježi tendenciju rasta broja članova kroz promatrane godine. U 2018. godini broj članova fonda iznosio je 40.482, dok se u 2021. godini broj članova povećao na 46.001 što je povećanje od 13,63 %.

4.1.2. Raspodjela imovine mirovinskih fondova

U ovom poglavlju tablično je prikazana analiza ukupne neto imovine te ukupnih uplata i isplata OMF-a i DMF-a kroz promatrano razdoblje od četiri godine, odnosno od 2018. do 2021. godine. Uz navedeno, tablično je prikazana struktura imovine OMF-a prema vrsti imovine i kategorijama fonda za 2021. godinu. Uz navedeno, za istu godinu prikazana je i struktura imovine otvorenog i zatvorenog DMF-a.

Tablicom 8. prikazani su podaci neto imovine, ukupne uplate i isplate OMF-a u promatranom razdoblju od 2018. do 2021. godine.

Tablica 8. Neto imovina, ukupne uplate i isplate OMF-a od 2018. do 2021. godine

OBVEZNI MIROVINSKI FONDOVI (u tisućama HRK)				
	2018.	2019.	2020.	2021.
Neto imovina fondova	98.126.194	112.598.105	119.068.058	132.984.229
Ukupne uplate	73.191.233	79.885.879	86.715.548	94.171.693
Ukupne isplate	-8.143.581	-9.280.324	-10.788.978	-12.649.473

Izvor: izrada autora prema podacima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga:
Godišnje izvješće 2021. (2023).

U Tablici 8. neto imovina OMF-a se kroz promatrano razdoblje godine povećavala za 34.858.035 što je povećanje za 35,52 % u 2021. godini u odnosu na 2018. godinu. Promatrajući ukupna uplate i isplate, uplate su se u 2021. godini povećale za 28,67 %, dok isplate isto tako bilježe povećanje za 55,33 %. Ukupne isplate bilježe veći postotak povećanja u 2021. godini u odnosu na 2018. godinu, ali taj podatak ne predstavlja smetnju za buduće poslovanje fondova jer su vrijednosti ukupnih uplata i dalje znatno veće od ukupnih isplata.

Tablicom 9. prikazana je struktura imovine OMF-a prema vrsti imovine i kategorijama fonda u 2021. godini.

Tablica 9. Struktura imovine OMF-a prema vrsti imovine i kategorijama fonda u 2021. godini

OBVEZNI MIROVINSKI FONDOVI (u tisućama HRK)			
	A	B	C
Novčana sredstva	63.354	1.505.894	274.893
Dionice	564.600	27.587.606	0
Obveznice	494.502	75.274.404	7.635.017
Investicijski fondovi	249.969	15.083.286	185.036
Instrumenti tržišta novca	0	1.079.949	239.995
Depoziti	60.402	1.766.056	641.508
UKUPNO:	1.432.827	122.297.195	8.976.449

Izvor: izrada autora prema podacima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga:

Godišnje izvješće 2021. (2023).

Promatrajući u Tablici 9. kategoriju A mirovinskog fonda u 2021. godini vidljivo je da najveći iznos imaju dionice i obveznice koje zajedno imaju više od 50 % udjela u strukturi imovine, točnije 56,85 %. Zatim slijede investicijski fondovi, novčana sredstva i depoziti, dok instrumenata tržišta novca nema. Nadalje, obveznice zauzimaju najveći iznos u strukturi imovine kategorije B u iznosu od 75.274.404, a zatim slijede dionice i investicijski fondovi. Novčana sredstva, instrumenti tržišta novca i depoziti u prosjeku se kreću oko iznosa od 1.450.633 u strukturi imovine. Promatrajući strukturu imovine kategorije C ističu se obveznice koje čine čak 85,06 % ukupne strukture imovine. Zatim slijede depoziti, dok dionica nema.

Prema navedenim podacima vidljivo je da obveznice u sve tri kategorije OMF-a imaju najveću vrijednost u strukturi imovine. Promatrajući sve tri kategorije, kategorija B ima najveću ukupnu

vrijednost što je očekivano s obzirom na to da ima i najveći broj članova s obzirom na ostale kategorije.

U Tablici 10. prikazani su podaci neto imovine, ukupne uplate i isplate DMF-a u promatranom razdoblju od 2018. do 2021. godine.

Tablica 10. Neto imovina, ukupne uplate i isplate DMF-a od 2018. do 2021. godine

DOBROVOLJNI MIROVINSKI FONDOVI (u tisućama HRK)								
	OTVORENI				ZATVORENI			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
Neto imovina fondova	4.231.346	5.119.466	5.542.772	6.420.544	908.054	1.101.694	1.198.075	1.384.181
Ukupne uplate	624.305	727.137	718.688	791.349	124.961	154.667	132.290	142.605
Ukupne isplate	-250.782	-243.343	-247.513	-257.632	-56.864	-37.454	-39.524	-49.152

Izvor: izrada autora prema podacima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga:

Godišnje izvješće 2021. (2023).

Prema podacima Tablice 10. u promatranom razdoblju od 2018. do 2021. godine neto imovina otvorenog DMF-a se povećava kroz godine, odnosno bilježi tendenciju rasta. Vidljiva je tendencija rasta ukupnih uplata, dok isplate u promatranom razdoblju u prosjeku iznose 249.817,50. Kod zatvorenog DMF-a vrijednost neto imovine kroz navedeno razdoblje ima tendenciju rasta. Ukupne uplate kroz promatrano razdoblje od četiri godine oscilira. U 2019. godini zabilježen je rast u odnosu na prethodnu, dok 2020. godine dolazi do pada od 22.377. Nakon 2020. u 2021. godini ponovno dolazi do rasta. U promatranom razdoblju najveći iznos ukupnih isplata bilježi 2018. godina od 56.864, dok u idućoj godini dolazi do pada za 19.410. Iznos isplata se povećava u 2020. i 2021. godini u odnosu na 2019. godinu.

Tablicom 11. prikazana je struktura imovine DMF-a prema vrsti imovine fonda u 2021. godini.

Tablica 11. Struktura imovine DMF-a prema vrsti imovine fonda u 2021. godini

DOBROVOLJNI MIROVINSKI FONDOVI (u tisućama HRK)		
	OTVORENI	ZATVORENI
Novčana sredstva	611.347	140.828
Dionice	1.599.166	358.803
Obveznice	3.442.322	644.932
Investicijski fondovi	743.274	239.079
Instrumenti tržišta novca	0	0
Depoziti	35.000	0
UKUPNO:	6.431.109	1.383.642

Izvor: izrada autora prema podacima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga:
Godišnje izvješće 2021. (2023).

Promatrajući podatke Tablice 11. otvoreni DMF u 2021. godini vidljivo je da najveći iznos imaju obveznice u iznosu 3.442.322 što čini udjel od 53,53 % u ukupnoj vrijednosti strukture imovine. Zatim slijede dionice, investicijski fondovi, novčana sredstva i depoziti, dok instrumenata tržišta novca nema. Nadalje, obveznice zauzimaju najveći iznos i u strukturi imovine zatvorenog DMF-a u iznosu od 644.932, a zatim slijede dionice, investicijski fondovi te novčana sredstva. Instrumenata tržišta novca i depozita nema.

4.1.3. Kretanje MIREX-a

HANFA: Godišnje izvješće 2021. (Hanfa.hr, 2023.) definira MIREX indeks kao neto imovinu ponderirane prosječne vrijednosti obračunske jedinice pojedine kategorije (A, B i C) obveznih mirovinskih fondova. Navedeni indeks svakodnevno računa i objavljuje na svojim stranicama.

Tablica 12. prikazuje vrijednosti MIREX indeksa kroz promatrano razdoblje od četiri godine, odnosno od 2018. do 2021. godine te prikazuje vrijednosti MIREX-a kroz sve tri kategorije (A, B i C).

Tablica 12. Vrijednost MIREX indeksa od 2018. do 2021. godine

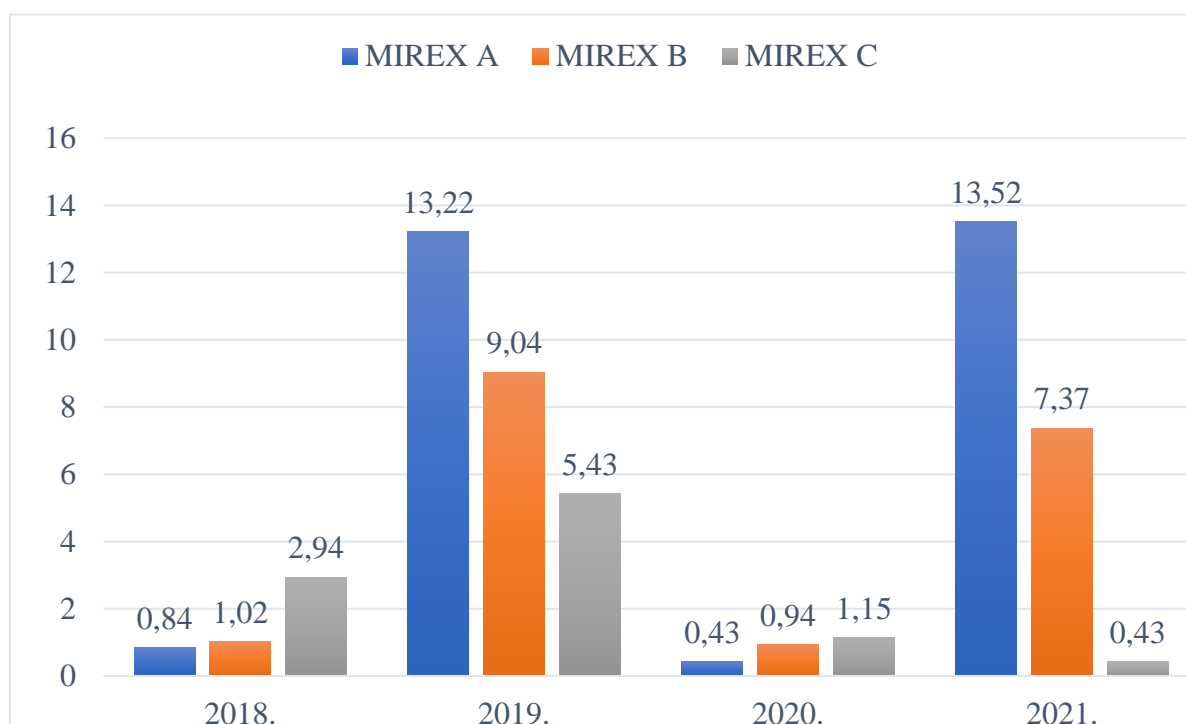
VRIJEDNOST MIREX INDEKSA				
	2018.	2019.	2020.	2021.
Mirex A	134,6	152,3	153,0	173,7
Mirex B	243,2	265,2	267,7	287,4
Mirex C	129,0	136,0	137,5	138,1

Izvor: izrada autora prema podacima Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga:

Godišnje izvješće 2021. (2023).

U sve tri kategorije vrijednosti MIREX-a bilježi tendenciju rasta kroz promatrane godine. Najveći rast bilježi MIREX B, zatim A pa C. Nadalje, vrijednost indeksa A je u 2021. godini u odnosu na 2018. godinu porasla za 29,05 %, vrijednost indeksa B za 18,17 %, dok je vrijednost indeksa C porasla za 7,05 %.

Grafikon 3. prikazuje godišnji nominalni prinos indeksa MIREX za pojedine kategorije od 2018. do 2021. godine.

Grafikon 3. Godišnji nominalni prinos indeksa MIREX za pojedine kategorije

Izvor: Hrvatski sabor: Izvještaj o radu obveznih mirovinskih fondova za 2021. godinu (2023.)

Prikazane vrijednosti u Grafikonu 3. kroz sve promatrane godine bilježe pozitivne vrijednosti. Nominalni prinosi indeksa MIREX A, B i C kroz promatrane godine osciliraju. U 2019. godini dolazi do znatnog povećanja vrijednosti sva tri indeksa MIREX u odnosu na prethodnu, dok iduće 2020. godine dolazi do drastičnog pada vrijednosti. Nagli pad zabilježen je nakon 2019. godine kao posljedica pandemije korona virusa kada prinos bilježi još manju vrijednost od vrijednosti 2018. godine. U 2021. godini dolazi do povećanja nominalnog prinosa indeksa MIREX A (13,52 %) i B (7,37 %), dok nominalni prinos indeksa MIREX C bilježi pad u odnosu na prethodnu godinu te iznosi 0,43 %.

4.2. Mirovinski fondovi Republike Hrvatske i usporedba s Njemačkom, Nizozemskom i Irskom

U ovom dijelu istraživačkog rada prikazan je pregled inozemnih mirovinskih fondova, tabličnim i grafičkim prikazima te interpretacijom podataka prikazana je raspodjela imovine mirovinskih fondova Njemačke, Nizozemske i Irske. Na kraju su grafičkim prikazima prezentirana ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova odabranih zemalja.

4.2.1. Pregled inozemnih mirovinskih sustava

Kroz ovo poglavlje prikazani su inozemni mirovinski sustavi zemalja Njemačke, Nizozemske i Irske kao zemalja Europske unije u kojima je zabilježena migracija hrvatskog stanovništva.

4.2.1.1. Mirovinski sustav Njemačke

„Njemačka ima visoko razvijenu socijalnu državu. Načelo socijalne države nepromjenjivo je ugrađeno u Temeljni zakon (čl. 20 st. 1., čl. 28. st. 1.). Socijalna država je dakle obveza za politiku. Država treba osigurati egzistenciju svojih građana (socijalna sigurnosti) i osigurati ravnotežu između socijalno slabih i socijalno jakih (socijalna pravda). Uz zaštitu starosti i najvažnijih životnih rizika, kao što su bolest, potreba za njegom, nezaposlenost, ostvaruje se zahtjev socijalne države.

Bitni elementi socijalne države su zakonska socijalna osiguranja. Među njima je Zakonsko mirovinsko osiguranje (njem. *Die gesetzliche Rentenversicherung (GRV)*) najveći sustav socijalne sigurnosti u Saveznoj Republici Njemačkoj. U svom sadašnjem obliku proizašlo je iz mnogih reformskih koraka iz Zakona o invalidskom i starosnom osiguranju koji je donesen pod kancelarom Ottom von Bismarcom 1889. godine. U svojoj dugoj povijesti dobiti zakonskog

mirovinskog osiguranja razvile su se od subvencije za opće životne troškove do odlučujuće osnove za financijski sigurnu starost“ (Federalno ministarstvo rada i socijalne skrbi.de, 2023).

„Njemačko mirovinsko osiguranje (njem. *Deutsche Rentenversicherung* (DRV)) je odgovoran za koordinaciju aktivnosti sa zavodima za mirovinsko osiguranje država članica Europske unije (EU), Europskog gospodarskog prostora (EEA) i Švicarske. Njemačko mirovinsko osiguranje također koordinira propise dogovorene sa zavodima za mirovinsko osiguranje u onim državama s kojima je Savezna Republika Njemačka potpisala Sporazum o socijalnom osiguranju (države ugovornice)“ (Deutsche Rentenversicherung.de, 2023.)

Njemačko mirovinsko osiguranje (Deutsche Rentenversicherung.de, 2023.) navodi kako su osim zaposlenika, redovito obvezno osigurane sljedeće strukovne skupine i skupine ljudi:

1. pripravnik
2. majke ili očevi u vrijeme odgoja djece
3. neformalni negovatelji
4. ljudi s poteškoćama
5. osobe u vojnoj službi i saveznoj dobrovoljnoj službi
6. osobe koje primaju takozvane kompenzacijske beneficije – na primjer, bolovanje ili naknade za nezaposlene
7. studenti koji rade izvanredno.

No, obvezni su osiguranici i neki samostalni poduzetnici, kao npr.:

1. obrtnici i domaći trgovci
2. učiteljice, primalje, odgajateljice i negovateljice
3. umjetnici i publicisti
4. samozaposlen s jednim klijentom
5. pomorski piloti i obalni brodari i ribari.

Njemačko mirovinsko osiguranje (Deutsche Rentenversicherung.de, 2023.) razlikuje sljedeće vrste mirovina:

1. redovna starosna mirovina
2. starosna mirovina za teške invalide
3. starosna mirovina za dugogodišnje i osobito dugogodišnje osiguranike
4. starosna mirovina za rudare koji su dugi niz godina radili pod zemljom
5. obiteljska mirovina, koja se dijeli na:

- a) mala udovička mirovina
 - b) velika udovička mirovina
 - c) obrazovna mirovina
 - d) mirovina za siročad
6. invalidska mirovina, koja se dijeli na:
- a) puna
 - b) djelomična
7. osnovna sigurnost.

Prema Njemačkom mirovinskom osiguranju ([Deutsche Rentenversicherung.de](https://www.DeutscheRentenversicherung.de), 2023.) mirovinsko osiguranje Njemačke temelji se na sljedeća tri stupa:

1. zakonsko mirovinsko osiguranje
2. mirovinski program poduzeća
3. privatna individualna ulaganja u mirovinu

Većina zaposlenih u Njemačkoj je obvezno osigurana u mirovinskom osiguranju. Zaposlenici redovito uplaćuju doprinose tijekom radnog vijeka kako bi kasnije primali zakonsku mirovinu kao temeljnu osnovu za život u starosti.

Drugi stup čine mirovinski programi poduzeća poznatiji kao *Betriebliche Altersversorgung* (bAV). Oni omogućuju zaposlenicima izgradnju dodatne mirovinu, uz zakonsku, preko svojeg poslodavca. Kroz navedeni stup, poslodavac provodi program mirovinskog osiguranja za zaposlenika. On bira oblik ulaganja i do određenog godišnjeg limita uplaćuje doprinose izravno iz bruto plaće zaposlenika bez plaćanja poreza ili doprinosa za socijalno osiguranje.

Informativni portal o starosnoj skrbi, rehabilitaciji i mirovinama ([Ihre Vorsorge.de](https://www.IhreVorsorge.de), 2023.) navodi pet različitih oblika mirovinskih programa poduzeća, a to su:

1. izravno osiguranje
2. mirovinski fond
3. mirovinski fondovi
4. fond za potporu
5. izravna obveza.

Prema Njemačkom mirovinskom osiguranju ([Deutsche Rentenversicherung.de](https://www.DeutscheRentenversicherung.de), 2023.) treći mirovinski stup se fokusira na privatno osiguranje za starost. Građani sami odlučuju hoće li i na koji način strukturirati treći stup te na koji način žele dodatno uštedjeti. Ovaj stup uključuje

sve mogućnosti privatne mirovine, primjerice u obliku vlastite imovine, dionica ili životnog ili mirovinskog osiguranja.

4.2.1.2. Mirovinski sustav Nizozemske

Federacija nizozemskih mirovinskih fondova (Federacija nizozemskih mirovinskih fondova.nl, 2023) ističe kako je dugi niz godina nizozemski mirovinski sustav bio prepoznat kao jedan od najboljih na svijetu. To je više puta potvrđeno u međunarodnim usporedbama agencija za ocjenu mirovinskih sustava u velikom broju razvijenih zemalja. Financijska kriza 2008. – 2009. nedvojbeno je pogodila nizozemske mirovinske fondove, ali činjenice govore same za sebe: teško da je u ijednoj drugoj zemlji siromaštvo među starijim osobama tako nisko, a razlika između raspoloživog dohotka prije i nakon umirovljenja tako mala.

„Nizozemska ima dobro uspostavljeni mirovinski sustav koji osigurava financijsku sigurnost svojim građanima u godinama umirovljenja. Mirovinski sustav u Nizozemskoj podijeljen je u tri stupa, pri čemu svaki stup ima vlastiti cilj i funkciju. Prvi stup je državna mirovina, drugi stup je profesionalna mirovina, a treći stup je privatna mirovina“ (Eastmen Human Resources B.V..hr, 2023).

„**Prvi stup** odnosi se na mirovine koje osigurava država (*AOW-General Old-Age Pensions Act*) svim stanovnicima Nizozemske neovisno o nacionalnosti za koju je jedini uvjet dob za ispunjavanje uvjeta. Desetljećima je ta dob bila 65 godina, međutim, u posljednjih nekoliko godina porasla je za nekoliko mjeseci godišnje. Prema trenutnim podacima procjenjuje se da će dob za stjecanje prava na državnu mirovinu (AOW) 2024. godine biti 67 godina, a nakon toga će se prilagođavati kako se produžuje životni vijek. Stanovnici Nizozemske prikupljaju 2 % AOW-a svake godine tijekom 50 godina do dostizanja potrebne dobi“ (Mirovinski fondovi u Nizozemskoj, 2021: 3-4).

„**Drugi stup** nizozemskog mirovinskog sustava je radna mirovina. Ovo je dopunska mirovina koju poslodavci osiguravaju svojim zaposlenicima. Radna mirovina regulirana je kolektivnim ugovorima o radu (CAO) između poslodavaca i organizacija zaposlenika ili mirovinskih fondova u cijeloj industriji. Profesionalnu mirovinu financiraju i poslodavci i zaposlenici, pri čemu se doprinosi odbijaju od plaće zaposlenika.

Visina radne mirovine koju umirovljenik prima ovisi o plaći i broju godina koje je proveo kod poslodavca. Ova mirovina obično osigurava veći dohodak nakon umirovljenja od AOW mirovine, a također je prilagođena za inflaciju“ (Eastmen Human Resources B.V..hr, 2023).

Federacija nizozemskih mirovinskih fondova (Federacija nizozemskih mirovinskih fondova.nl, 2023) navodi da **treći stup** čine pojedinačni bankarski ili osiguravateljski proizvodi za koje se mogu uplaćivati doprinosi za obračun mirovine, uz porezne olakšice do određene razine. Ovo je uglavnom važno za one osobe koje nemaju (ili nisu mogle) ostvariti mirovinu u drugom stupu, na primjer zato što njihov poslodavac nije povezan s mirovinskim fondom, nisu u stalnom radnom odnosu ili su sami osiguranici zaposleni.

„U Nizozemskoj postoje dvije glavne vrste mirovinskih shema, a to su *Pensionenfonds* (mirovinski fondovi, drugi stup) te *Premiepensioeninstelling*, koji su organizirani po IORP direktivi koja je na nivou EU osvojena 2008. godine.

U Nizozemskoj ne postoji obveza u članjenja i uplaćivanja u mirovinski fond. Međutim, ako socijalni partneri odluče osigurati mirovinski fond za svoje zaposlenike, Vlada može donijeti odluku da takav fond postane obavezan za određenu industrijsku granu ili profesiju. Na taj način više od 90 % zaposlenika postaje članovima mirovinskih fondova“ (Mirovinski fondovi u Nizozemskoj, 2021: 27).

Federacija nizozemskih mirovinskih fondova (Federacija nizozemskih mirovinskih fondova.nl, 2023) navodi da postoje dvije organizacije koje nadziru mirovinske fondove i osiguravatelje: de Nederlandsche Bank (DNB) i Nizozemska uprava za financijska tržišta (AFM). Svaki od njih ima svoje područje nadzora.

De Nederlandsche Bank NV (DNB)

Osnivanje davatelja mirovina zahtijeva dopuštanje DNB-a. Uvjeti uključuju dostatnu financijsku imovinu te sposoban i prikladan upravni odbor. Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju i Zakonu o financijskom nadzoru, DNB pomno prati financijsko i upravljačko poslovanje davatelja mirovina.

Nizozemska uprava za financijska tržišta (AFM)

Prema Zakonu, davatelji mirovina obvezni su pružiti određene informacije svojim dionicima. Ova obveza uključuje stroge zahtjeve u pogledu pravodobnosti, razumljivosti i sadržaja. AFM

provjerava ispunjavaju li davatelji mirovine ove zahtjeve. AFM također prati poštivanje obveze brige. Ovdje je cilj savjetovati sudionike, gdje je primjenjivo, u vezi s opcijama ulaganja.

4.2.1.3. Mirovinski sustav Irske

Prema Središnjoj banci Irske (Središnja banka Irske.ie, 2023) mirovinski sustavi mogu se kategorizirati u tri stupa. Prvi stup je državna mirovina, čiji je primarni cilj osigurati osnovnu razinu prihoda. Drugi stup čine profesionalni mirovinski fondovi. Profesionalne mirovinske fondove sponzoriraju poslodavci i oni su ili DB – gdje rizik snosi sponzor, DC – gdje rizik snosi imatelj mirovine, ili hibrid DB i DC. Naposljetku, treći stup čine osobne mirovine, uključujući osobne mirovinske štedne račune (PRSA) i ugovore o mirovinskim rentama (RAC). Kombinacija dohotka iz ova tri stupa predstavlja primarni način financiranja kućanstava u mirovini.

„Javni mirovinski stup sastoji se od doprinosnog i nedoprinosnog elementa. Mirovina je na temelju provjere imovinskog stanja, koja se isplaćuje osobama bez odgovarajućih sredstava u dobi od 66 godina. Starosni mirovinski sustav koji se temelji na doprinosima financira se na temelju raspodjele i pruža paušalne naknade ovisno o razdoblju plaćanja doprinosa. Sustavom su osigurani svi zaposleni u privatnom i javnom sektoru te samozaposleni“ (Pension Funds Online.uk, 2023).

Prema Odboru za informiranje građana (Citizens Information Bord.ie, 2023) profesionalna mirovina je mirovina koju osigurava poslodavac. Također su poznati kao mirovinski planovi poduzeća ili poslodavaca. Strukovni mirovinski sustavi osiguravaju redoviti prihod nakon umirovljenja. Neki također daju paušalnu isplatu kada osoba ide u mirovinu. Ne postoji zakonska obveza poslodavca da zaposlenicima osiguraju profesionalne mirovinske programe. Općenito, veliki poslodavci u Irskoj imaju programe profesionalne mirovine, ali mnogi manji poslodavci nemaju. Nadalje, ako je osoba samozaposlena ili ima poslodavca koji nema program strukovnog mirovinskog osiguranja, možda će morati organizirati vlastitu mirovinu, koja se naziva osobna mirovina ili privatna mirovina. Osobnim mirovinama upravlja društvo za životno osiguranje ili investicijsko društvo. Većina osobnih mirovinskih polica su police osiguranja.

Ugovor o mirovinskom osiguranju (RAC) službeni je naziv za ono što se obično naziva osobnim mirovinskim planom i vrsta je ugovora o osiguranju. Dostupni su različiti planovi i može se kupovati izravno od pružatelja usluga, no neovisni financijski savjetnik može osobama pomoći pronaći najbolju opciju. Ako osoba uspoređuje planove, treba provjeriti koje će se

naknade naplaćivati i kada. Također treba provjeriti kako će njezini uložiti biti uloženi i koji rizik postoji za tu vrstu ulaganja. Uz navedeno, osobni mirovinski štedni račun (PRSA) još je jedna vrsta osobne mirovine. To je poput investicijskog računa koji koristi štednju za svoju mirovinu.

4.2.2. Raspodjela imovine mirovinskih fondova Njemačke, Nizozemske i Irske

U ovom dijelu istraživačkog rada prikazana je raspodjela imovine mirovinskih fondova Hrvatske, Njemačke, Nizozemske i Irske. Raspodjela imovine analizirana je kroz kapital, račune i obveznice, gotovinu i depozite te ostale kategorije. Analiza je napravljena na temelju četiri uzastopne godine, točnije od 2018. do 2021. godine. Podaci za 2021. godinu su preliminarni. Navedene analize napravljene su na temelju službenih podataka Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). U Tablici 13. prikazani su postotni udjeli raspodjele imovine mirovinskih fondova u kapitalu s obzirom na ukupnu investiciju.

Tablica 13. Raspodjela imovine mirovinskih fondova u kapitalu od 2018. do 2021. godine

RASPODJELA IMOVINE MIROVINSKIH FONDOVA U KAPITALU (% INV.)				
	2018.	2019.	2020.	2021.
Hrvatska	21,0	24,9	24,7	29,5
Njemačka	5,4	6	6,5	7,7
Nizozemska	28,6	30,7	30,8	48,3
Irska	28,4	25,3	24,5	24,5

Izvor: izrada autora prema podacima OECD, Pension Markets in Focus

Najmanji postotak raspodjele ima Njemačka kroz promatrano razdoblje koji se kreće u prosjeku oko 6 %, dok ostale tri promatrane zemlje bilježe postotak raspodjele imovine u kapitalu veće od 21 %. Najveći postotak raspodjele imovine mirovinskih fondova u kapitalu bilježi Nizozemska u 2021. godini sa 48,3 %, dok najmanji bilježi Njemačka u 2018. godini sa 5,4 %. Promotri li pojedinačno zemlje, zaključuje se da Hrvatska, Njemačka i Nizozemska kroz godine bilježe tendenciju rasta udjela raspodjele imovine. Jedino je kod Irske zabilježen pad u 2019. godini u odnosu na prethodnu te se kroz sljedeće dvije godine nije znatno povećavao.

U Tablici 14. prikazani su postotni udjeli raspodjele imovine mirovinskih fondova u računima i obveznicama s obzirom na ukupnu investiciju.

Tablica 14. Raspodjela imovine mirovinskih fondova u računima i obveznicama od 2018. do 2021. godine

RASPODJELA IMOVINE MIROVINSKIH FONDOVA U RAČUNIMA I OBVEZNICAMA (% INV.)				
	2018.	2019.	2020.	2021.
Hrvatska	70,7	70,8	70,4	65,7
Njemačka	49,9	48,9	47,7	42,3
Nizozemska	46,20	45,6	47,5	48,3
Irska	41,9	45,6	45,1	45,1

Izvor: izrada autora prema podacima OECD, Pension Markets in Focus

Prema prikazanim podacima može se zaključiti da sve četiri navedene zemlje više imovine mirovinskih fondova alociraju u račune i obveznice nego u kapital. Hrvatska i Njemačka kroz promatrano razdoblje bilježe pad udjela raspodjele imovine, dok Nizozemska i Irska bilježe blagi porast. Najveće postotke raspodjele imovine bilježi Hrvatska te je 2019. godine iznosio 70,8 %, dok se udjeli raspodjele imovine mirovinskih fondova u računima i obveznicama kod ostalih zemalja kreću u prosjeku oko 45 % u odnosu na ukupnu investiciju. Najmanji postotak raspodjele bilježi Irska te je 2018. godine iznosio 41,9 %.

U Tablici 15. prikazani su postotni udjeli raspodjele imovine mirovinskih fondova u gotovini i depozitima u odnosu na ukupnu investiciju.

Tablica 15. Raspodjela imovine mirovinskih fondova u gotovini i depozitima od 2018. do 2021. godine

RASPODJELA IMOVINE MIROVINSKIH FONDOVA U GOTOVINI I DEPOZITIMA (% INV.)				
	2018.	2019.	2020.	2021.
Hrvatska	6,4	2,1	4,1	3,6
Njemačka	4,2	3,9	3	2,7
Nizozemska	3,1	3,1	2,7	2,0
Irska	3,1	3,8	2,7	2,8

Izvor: izrada autora prema podacima OECD, Pension Markets in Focus

S obzirom na prethodne dvije tablice i podatke koji su prikazivali udjel raspodjele imovine u kapitalu te računima i obveznicama može se zaključiti kako sve navedene zemlje znatno manje

alociraju imovinu mirovinskog fonda u gotovinu i depozite. Njemačka i Nizozemska kroz navedeno razdoblje bilježe tendenciju pada udjela, dok udjeli Hrvatske i Irske osciliraju. Hrvatska bilježi u 2018. godini najveći udjel od 6,4 % te sljedeće godine dolazi do znatnog pada na 2,1 % udjela raspodjele imovine. U 2020. godini dolazi do povećanja te iduće godine ponovno do pada. Irska bilježi povećanje udjela raspodjele imovine mirovinskih fondova u gotovini i depozitima u 2019. godini s obzirom na prethodnu, ali već kroz sljedeće dvije godine dolazi do blagog pada te udjel u prosjeku iznosi 2,75 %.

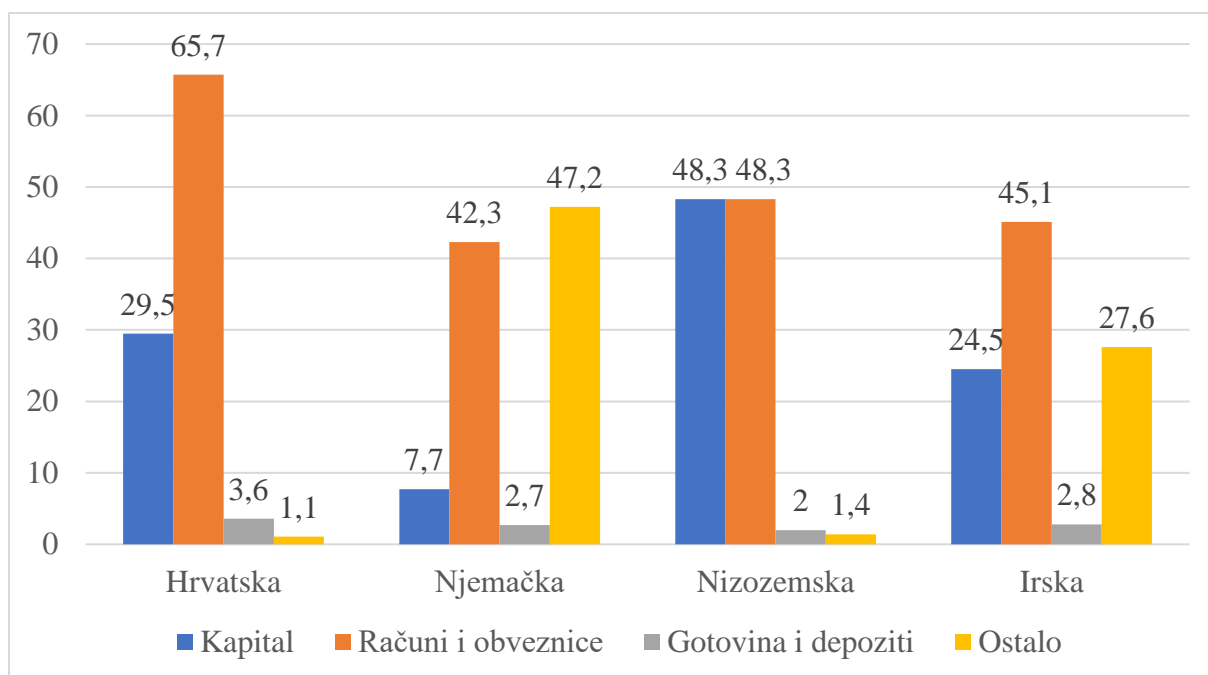
U Tablici 16. prikazani su postotni udjeli raspodjele imovine mirovinskih fondova u ostalim kategorijama u odnosu na ukupnu investiciju. Kategorija ostalo odnosi se na ulaganje u nekretnine, kredite i slično.

Tablica 16. Raspodjela imovine mirovinskih fondova u ostalim kategorijama od 2018. do 2021. godine

RASPODJELA IMOVINE MIROVINSKIH FONDOVA U OSTALIM KATEGORIJAMA (% INV.)				
	2018.	2019.	2020.	2021.
Hrvatska	1,9	2,2	0,8	1,1
Njemačka	40,6	41,20	42,9	47,2
Nizozemska	22,1	20,6	19,0	1,4
Irska	26,6	25,3	27,7	27,6

Izvor: izrada autora prema podacima OECD, Pension Markets in Focus

Najznačajnija promjena vidljiva je kod Nizozemske gdje je zabilježen znatan pad udjela u 2021. godini u odnosu na prethodnu godinu. Razlog tomu je što je navedenu razliku od 17,5 % Nizozemska u 2021. godini alocirala u kapital, što je vidljivo u Tablici 16. U navedenoj tablici Nizozemska bilježi povećanje udjela raspodjele imovine u kapitalu u 2021. godini kada je udjel iznosio 48,3 % u odnosu na prethodnu godinu koja bilježi udjel od 30,8 %, što je povećanje od 17,5 %. Uz to, Nizozemska kroz navedeno razdoblje bilježi tendenciju pada udjela raspodjele imovine mirovinskih fondova. Nadalje, najveće postotne udjele raspodjele imovine u ostalim kategorijama i bilježi Njemačka koju prati tendencija rasta udjela kroz godine. Hrvatska bilježi znatno manje udjele raspodjele imovine od ostalih zemalja te je najmanji udjel zabilježen 2020. godine kada je iznosio 0,8 %. Irska kroz promatrano razdoblje bilježi blago povećanje i tendenciju rasta te se udjeli u prosjeku kreću oko 26,8 %. Navedeni podatci prikazani su Grafikonom 4.

Grafikon 4. Raspodjela imovine mirovinskih fondova po određenim kategorijama u 2021. godini (u %)

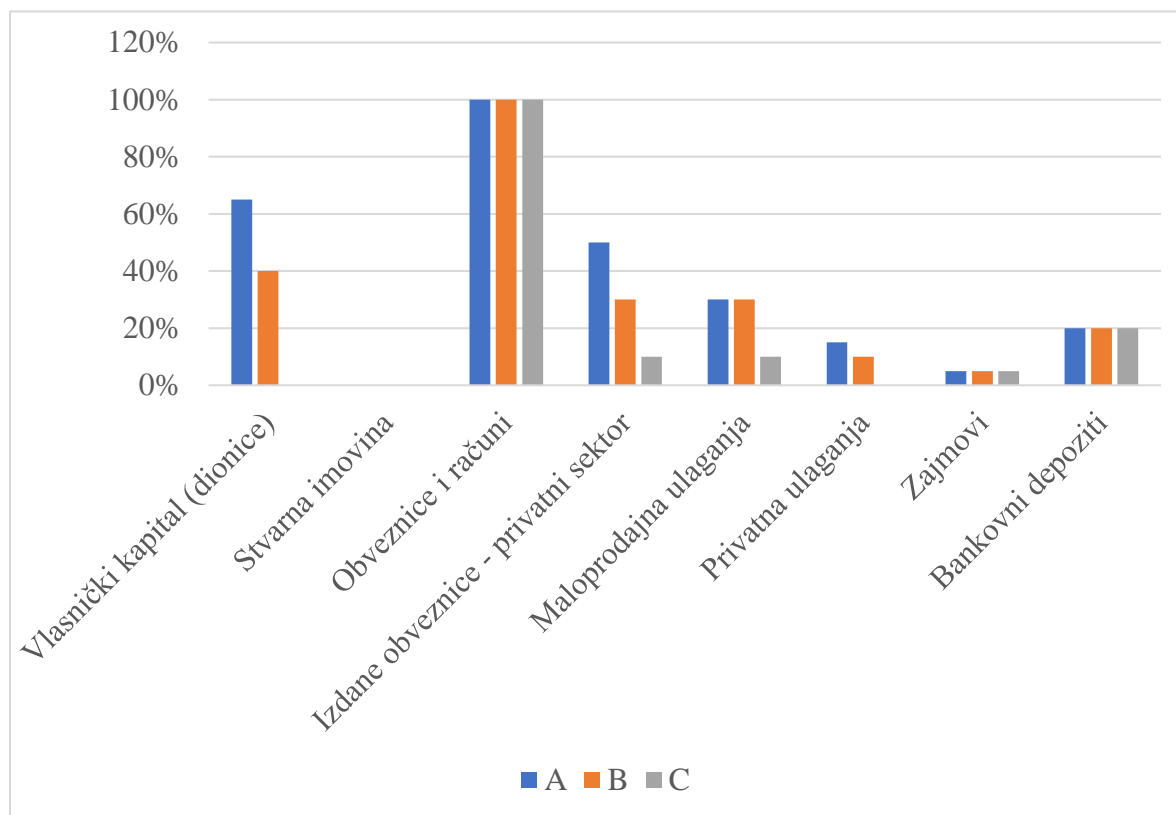
Izvor: izrada autora prema podacima OECD, Pension Markets in Focus

Prema grafičkom prikazu vidljivo je da Nizozemska bilježi najveći udjel (48,3 %) raspodjele imovine mirovinskog fonda u kapital u 2021. godini. Zatim slijede Hrvatska (29,5 %) i Irska (24,5 %), dok znatno najmanji udjel ima Njemačka (7,7 %). Najveću raspodjelu udjela imovine u račune i obveznice bilježi Hrvatska (65,7 %) koju podjednako slijede ostale promatrane zemlje. Općenito sve zemlje bilježe najmanje udjele raspodjele imovine mirovinskih fondova u gotovinu i depozite s obzirom na ukupno investiciju. Njemačka znatno najveći udjel raspodjele imovine ima u ostale kategorije (47,2 %) s obzirom na ostale promatrane zemlje. Slijedi je Irska (27,6 %), dok Nizozemska i Hrvatska bilježe vrlo male udjele raspodjele imovine u navedenoj kategoriji.

4.2.3. Ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova odabranih zemalja

U ovom poglavlju grafički se prikazuju ograničenja portfelja ulaganja mirovinskih fondova Hrvatske, Njemačke, Nizozemske i Irske. Od navedenih zemalja jedino Hrvatska nije članica OECD-a, odnosno Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. *The Organization for Economic Cooperation and Development*), dok su ostale tri zemlje članice još od 1961. godine. Na temelju grafičkog prikaza donosi se usporedba navedenih zemalja, sličnosti i raznolikosti.

Grafikon 5. prikazuje ograničenja portfelja ulaganja, u postotku, OMF-a Hrvatske kategorije A, B i C prema kojemu se zaključuje sklonost riziku ulaganja.

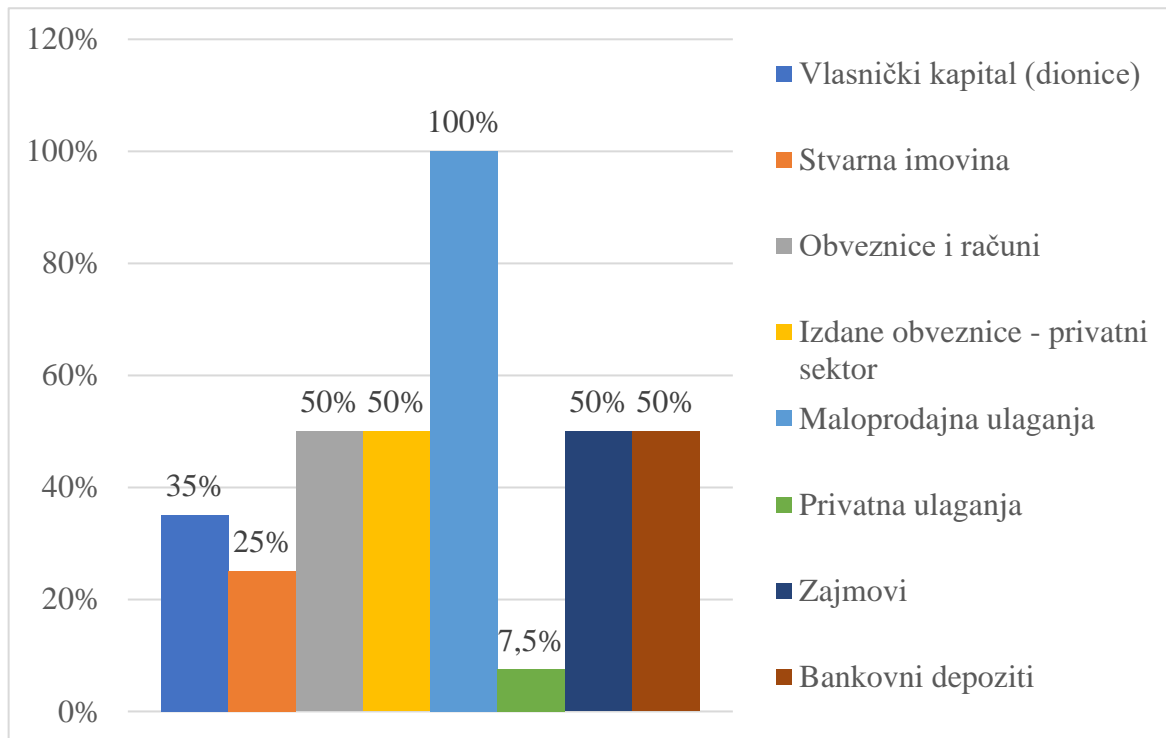

Grafikon 5. Ograničenje portfelja ulaganja OMF-a Hrvatske kategorije A, B i C u 2021. godini (u %)

Izvor: izrada autora prema OECD, Annual Survey of Investment Regulation of Pension Funds and Other Pension Providers 2021.

U sve tri kategorije, pojedina ograničenja portfelja ograničena su na isti postotak ulaganja. U sve tri kategorije, ulaganja u stvarnu imovinu nema, 100 % je ulaganje u obveznice i račune, 5 % u zajmove te 20 % u bankovne depozite. Ostala četiri ograničenja portfelja ulaganja, kao što su vlasnički kapital (dionice), izdane obveznice – privatni sektor, ulaganje neto imovine fonda u maloprodaju te privatna ulaganja razlikuju se usporedno i s razinom rizika pojedine kategorije. Naime, mirovinski fond kategorije A ima najveći rizik što potvrđuje 65 % ulaganja u vlasnički kapital (dionice), 50 % u izdane obveznice – privatni sektor, 30% ulaganja neto imovine fonda u maloprodaju te 15 % privatnih ulaganja. Suprotno mirovinskom fondu kategorije A, mirovinski fond kategorije C ima najmanji rizik što potvrđuje 0 % ulaganja u vlasnički kapital (dionice) i privatna ulaganja te 10 % ulaganja u izdane obveznice – privatni sektor i ulaganja neto imovine fonda u maloprodaju.

Grafikon 6. prikazuje portfelj ulaganja Njemačke, zemlje članice OECD-a.

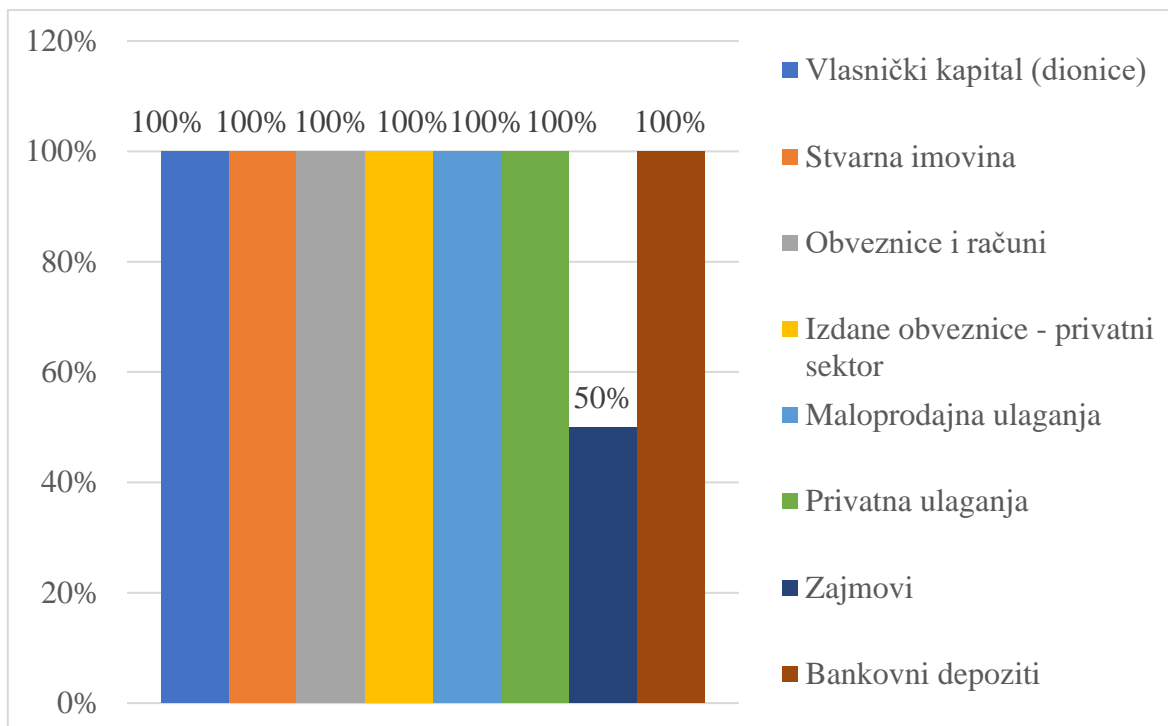

Grafikon 6. Ograničenje portfelja ulaganja mirovinskih fondova Njemačke u 2021. godini (u %)

Izvor: izrada autora prema OECD, Annual Survey of Investment Regulation of Pension Funds and Other Pension Providers 2021.

U cijelosti, odnosno 100 % je omogućeno ulaganje neto imovine fondova u maloprodaju te 50 % ulaganja u obveznice i račune, izdane obveznice – privatni sektor, zajmove te bankovne depozite; dok su svega 7,5 % privatna ulaganja. Ulaganja u vlasnički kapital (dionice) je 35 % te su ulaganja u stvarnu imovinu 25 %.

Grafikon 7. prikazuje ograničenje portfelja ulaganja mirovinskih fondova Irske u 2021. godini.

Grafikon 7. Ograničenje portfelja ulaganja mirovinskih fondova Irske u 2021. godini (u %)

Izvor: izrada autora prema OECD, Annual Survey of Investment Regulation of Pension Funds and Other Pension Providers 2021.

Najmanje ograničenje ulaganja od 50 % je ulaganje u zajmove. U svim ostalim kategorijama omogućena su 100 % ulaganja, odnosno nema ograničenja za ulaganje. Ovakva ulaganja pokazuju kako je Irska zemlja s visokim rizikom ulaganja.

Za zemlju Nizozemsku ne postoje pravna ograničenja portfelja ulaganja jer u Nizozemskoj ne postoji obveza učlanjenja i uplaćivanja u mirovinski fond.

5. Rasprava

U prethodnom poglavlju analizirani su obvezni i dobrovoljni mirovinski fondovi Republike Hrvatske. Tablično i grafički prikazan je broj i strukturu fondova i članova fonda, raspodjela imovine te kretanje indeksa MIREX. Nadalje, prikazan je pregled mirovinskog sustava Njemačke, Nizozemske i Irske. Isto tako, tablično i grafički prikazana je raspodjela imovine mirovinskih fondova Hrvatske zajedno s ostalim promatranim zemljama te su prikazana ograničenja portfelja na ulaganje mirovinskih fondova.

Promatra li se odnos OMF-a i DMF-a zaključuje se kako je znatno veći broj članova OMF-a u odnosu na DMF. Kroz promatrano razdoblje od 2018. do 2021. godine ukupan broj članova OMF-a raste. To je pozitivan trend jer navedeno znači da je sve više zaposlenih osoba te je time više ukupnog novca u proračunu iz kojeg se raspoređuje umirovljenicima. Ukupan broj članova u 2021. godini bio je 2.111.192. Broj članova kategorije B čini približno oko 90 % ukupnog broja članova OMF-a koji je u 2021. godini brojio 1.899.623 člana. Broj članova DMF-a u 2021. godini bio je 397 267 člana, od čega 351.266 u otvorenom te 46.001 u zatvorenom. Broj članova otvorenog i zatvorenog DMF-a kroz promatrane godine bilježi tendenciju rasta. OMF bilježi znatno veću neto imovinu fondova koja je u 2021. godini iznosila 132.984.229, dok je ukupna neto imovina otvorenih i zatvorenih DMF-a iznosila 7.804.725.

Struktura imovine podijeljena je na novčana sredstva, dionice, obveznice, investicijske fondove, instrumente tržišta novca te depozite. Ako se promatra struktura imovine OMF-a i DMF-a u 2021. godini tada je vidljivo da najveći iznos imaju obveznice i dionice, dok najmanje instrumenti tržišta novca.

U sve tri kategorije vrijednost MIREX-a bilježi tendenciju rasta kroz promatrane godine. Najveći rast bilježi MIREX B, zatim A pa C. Promatrajući nominalne prinose indeksa MIREX A, B i C kroz sve promatrane godine bilježe pozitivne vrijednosti, ali osciliraju. U 2019. godini dolazi do znatnog povećanja vrijednosti sva tri indeksa MIREX u odnosu na prethodnu, dok iduće 2020. godine dolazi do drastičnog pada vrijednosti. Nagli pad zabilježen je nakon 2019. godine kao posljedica pandemije korona virusa. U 2021. godini dolazi do povećanja nominalnog prinosa indeksa MIREX A i B, dok nominalni prinos indeksa MIREX C bilježi pad u odnosu na prethodnu godinu.

Uspoređujući postotni udjel raspodjele imovine mirovinskih fondova u određenim kategorijama u 2021. godini u odnosu na ukupne investicije Hrvatske u odnosu na Njemačku, Nizozemsku i

Irsku; Hrvatska ne odstupa znatno od promatranih zemalja. Hrvatska ima znatno najveći postotni udjel raspodjele imovine mirovinskih fondova u račune i obveznice u odnosu na ukupne investicije, dok ostale zemlje imaju nešto malji postotni udjel raspodjele imovine u navedenu kategoriju. Raspodjelu imovine u kapital ima vrlo blizu Irskoj, dok Nizozemska bilježi nešto veći udjel, a Njemačka manji. U gotovinu i depozite sve promatrane zemlje pa tako i Hrvatska najmanje raspodjeljuju imovinu. Hrvatska i Nizozemska bilježe podjednako malu raspodjelu imovine u ostale kategorije, dok Irska i Njemačka u navedenu kategoriju znatno više raspodjeljuju imovine u odnosu na investicije.

Iako sve promatrane zemlje imaju jednake kategorije portfelja ulaganja, Hrvatska i Njemačka imaju raznolike postotke ulaganja, dok kod Irske prevladavaju ulaganja od 100 %. Nizozemska nema limita ulaganja čime se posebno ističe. Hrvatska diversificira rizik kroz tri kategorije, a to su A, B i C. Kategorija A ima najveći rizik ulaganja, odnosno postotci ulaganja su najveći, dok najmanji rizik ima kategorija C koja bilježi najmanje postotke ulaganja u svim kategorijama. Njemačka, kao što je već spomenuto, ima raznolike postotke ulaganja ali s nešto manjim postotcima što ju čini opreznijom s rizikom. Sukladno navedenim postotcima, mogući gubitci nebi imali značajan utjecaj na stabilnost mirovinskih fondova. S druge strane, Irska je zemlja s vrlo visokim rizikom ulaganja jer omogućuje maksimalna ulaganja, odnosno 100 %-tna ulaganja u sve kategorije, osim ulaganja u zajmove gdje je ulaganje 50 %. Nizozemska je posebna po tome što nema limita, odnosno ne postoji obveza učlanjenja i uplaćivanja u mirovinski fond. Prema prikazanim podacima može se zaključiti kako nema razlike u ograničenjima portfelja na ulaganje mirovinskih fondova zemalja koje su članice OECD-a i zemlja koje nisu. Hrvatska je jedina od promatranih zemalja koja nije članica OECD-a, a njezin način ograničenja portfelja na ulaganje je vrlo sličan Njemačkom.

6. Zaključak

Kroz teorijski dio rada definiran je mirovinski sustav i opisana je njegova funkcija i značaj. Mirovinski sustav važan je oblik individualne i društvene štednje kojim se nastoji osigurati socijalna kohezija i gospodarska stabilnost države. Njegova glavna uloga je u tome da raspodijeli financijska sredstva od ljudi koji su radno sposobni i zarađuju prema građanima starije životne dobi koji su u fazi umirovljenja. Važno je napomenuti dvije mirovinske reforme koje su zabilježene u Hrvatskoj, a to su reforme 1999. godine i 2002. godine kojima je glavni cilj korekcija načina financiranja mirovina budućih umirovljenika. Reforma 2002. godine uvodi drugi obvezni mirovinski stup temeljen na kapitaliziranoj štednji i treći stup temeljen na dobrovoljnoj kapitaliziranoj štednji. Institucije koje su usko vezane za rad mirovinskog sustava u Hrvatskoj su: Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Središnji registar osiguranika te Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Navedene institucije su međusobno povezane te obavljaju različite funkcije kako bi osigurale učinkovit rad mirovinskog sustava.

U Hrvatskoj postoje dvije vrste mirovinskih fondova, a to su OMF i DMF. U Hrvatskoj djeluju četiri društva za upravljanje OMF-om: AZ, ERSTE PLAVI, PBZ CROATIA OSIGURANJE i Raiffeisen. Svaki od navedenih fondova može biti kategorije A, B ili C koji se razlikuju po riziku, načinu ograničenja portfelja na ulaganje, u odnosu na životnu dob osiguranika i drugo. Ovisno o riziku, mirovinski fondovi kategorije A preuzimaju najveći rizik, dok kategorije C preuzimaju najmanji rizik. Razlikuju se otvoreni i zatvoreni DMF-i. Hrvatska broji 8 otvorenih i 21 zatvorenih DMF-a.

Kroz analizu OMF-a i DMF-a prikazan je broj i struktura fondova i članova fondova, raspodjela imovine i kretanje indeksa MIREX. Nakon provedene analize zaključuje se kako je znatno veći broj članova OMF-a u odnosu na dobrovoljni. Broj članova kategorije B čini približno oko 90 % ukupnog broja članova OMF-a. S tim u vezi, OMF bilježi znatno veću neto imovinu.

U drugom dijelu istraživačkog rada prikazan je pregled mirovinskog sustava Njemačke, Nizozemske i Irske. Analizirana je raspodjela imovine te ograničenja portfelja na ulaganje promatranih zemalja. Prilikom usporedbe Hrvatske s odabranim zemljama Europske unije uočeno je kako Hrvatska ima znatno najveći postotni udjel raspodjele imovine mirovinskih fondova u račune i obveznice u odnosu na ukupne investicije. Zatim u kapital, dok najmanje u ostale kategorije. Analizom ograničenja portfelja na ulaganje uočava se da Hrvatska nema sklonost prema riziku te nastoji omogućiti rast u budućnosti.

Prilikom istraživanja, ograničenje se pojavilo kod podnaslova 4.2.2. Raspodjela imovine mirovinskih fondova Njemačke, Nizozemske i Irske. Ograničenje se odnosi na prikupljanje podataka sa službene internetske stranice OECD-a, Pension Market in Focus. Navedena stranica nudi samo preliminarne podatke za 2021. godinu. Iz tog razloga, preporuča se ponoviti istraživanje u budućnosti kada budu dostupni službeni podaci za 2021. godinu.

Literatura

1. Andabaka, A. (2016). *Gospodarstvo Hrvatske*. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
2. Bejaković, P. (2019). Uzroci poteškoća u mirovinskom sustavu i razlozi zašto treba očuvati kapitalizirano mirovinsko osiguranje u Hrvatskoj. *Revizija za socijalnu politiku*. 26 (1)
3. Citizens Information Bord (2023). Occupational pensions. Dostupno na: <https://www.citizensinformation.ie/en/money-and-tax/personal-finance/pensions/occupational-pensions/>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
4. Citizens Information Bord (2023). Personal pensions. Dostupno na: <https://www.citizensinformation.ie/en/money-and-tax/personal-finance/pensions/personal-pensions/>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
5. Državni zavod za statistiku (2022). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030>. [pristupljeno: 22. lipnja 2023].
6. Državni zavod za statistiku (2022). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29028>. [pristupljeno: 10. svibnja 2023].
7. Eastmen Human Resources B.V. (2023). Nizozemski mirovinski sustav. Dostupno na: <https://www.eastmen.hr/nizozemski-mirovinski-sustav/>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
8. Federacija nizozemskih mirovinskih fondova (2023). Nizozemski mirovinski sustav: naglasci i karakteristike. Dostupno na: <https://www.pensioenfederatie.nl/website/the-dutch-pension-system-highlights-and-characteristics>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
9. Federalno ministarstvo rada i socijalne skrbi (2023). Zakonsko mirovinsko osiguranje. Dostupno na: <https://www.bmas.de/DE/Soziales/Rente-und-Altersvorsorge/Gesetzliche-Rentenversicherung/gesetzliche-rentenversicherung-art.html>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
10. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2023). Dobrovoljni mirovinski fondovi. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/drugi-i-treci-mirovinski-stup-i-isplata-mirovina/registri/dobrovoljni-mirovinski-fondovi/?sort=Naziv&dir=Asc&page=2>. [pristupljeno: 17. svibnja 2023].

11. Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (2023). Godišnje izvješće 2021. Dostupno na: https://www.hanfa.hr/media/8980/gi_2021.pdf. [pristupljeno: 17. svibnja 2023].
12. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2023). Mirovinski sustav. Dostupno na: https://www.hanfa.hr/uploads/2015/04/08/1428493991_c3e8039b45535f1bddfdb0b3e2487f6.pdf. [pristupljeno: 17. svibnja 2023].
13. Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (2023). Mjesečni izvještaj za ožujak 2023. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/publikacije/mjesečna-izvjesca/>. [pristupljeno: 17. svibnja 2023].
14. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2023). O nama. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/o-nama/>. [pristupljeno: 10. svibnja 2023].
15. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2023). Obvezni mirovinski fondovi. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/drugi-i-treci-mirovinski-stup-i-isplata-mirovina/registri/obvezni-mirovinski-fondovi/>. [pristupljeno: 17. svibnja 2023].
16. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (2023). Vrste mirovina. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/media/9145/vrste-mirovina.pdf>. [pristupljeno: 10. svibnja 2023].
17. Hrvatski sabor (2023). Izvještaj o radu obveznih mirovinskih fondova za 2021. godinu. Dostupno na: https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2022-04-01/160702/ZAJEDNICKO_IZVJ_MIROVINSKA_DRUSTVA_2021.pdf. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
18. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2023). Aktualna statistika za ožujak 2023. – isplata u travnju 2023. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/aktualna-statistika-za-veljacu-2023-isplata-u-ozujku-2023/148>. [pristupljeno: 27. travnja 2023].
19. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2023). O HZMO-u. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/o-hzmo-u-210/210>. [pristupljeno: 10. svibnja 2023].
20. Inicijativna njemačkog mirovinskog osiguranja i njemačkog mirovinskog osiguranja Knappschaft-Bahn-See (2023). Mirovine poduzeća. Dostupno na: <https://www.ihre-vorsorge.de/altersvorsorge/betriebsrente.html>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
21. Leko, V. i Stojanović, A. (2018). *Financijske institucije i tržišta*. Zagreb: Ekonomski fakultet – Zagreb

22. Ministarstvo financija: Dobrovoljna mirovinska štednja (2023.). Dostupno na: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/financijska-trzista-i-financijska-pismenost/drzavna-poticajna-sredstva-3290/dobrovoljna-mirovinska-stednja-3292/3292>. [pristupljeno: 17. svibnja 2023].
23. Njemačko mirovinsko osiguranje (2023). Dostupno na: https://www.deutsche-rentenversicherung.de/DRV/EN/Home/home_node.html. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
24. Njemačko mirovinsko osiguranje (2023). Obvezno osigurani i dobrovoljno osigurani. Dostupno na: https://www.deutsche-rentenversicherung.de/DRV/DE/Rente/Arbeitnehmer-und-Selbststaendige/02_Pflicht-und-freiwillig-Versicherte/pflicht-und-freiwillig-versicherte_Inhalt_01_selbstaendig_und_pflichtversichert.html. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
25. Njemačko mirovinsko osiguranje (2023). Tri stupa skrbi za starost. Dostupno na: <https://www.deutsche-rentenversicherung.de/DRV/DE/Rente/Moeglichkeiten-der-Altersvorsorge/Drei-Saeulen-der-AV/DS-Die-drei-Saeulen-der-Altersvorsorge.html>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
26. Njemačko mirovinsko osiguranje (2023). Vrste mirovina i beneficije. Dostupno na: https://www.deutsche-rentenversicherung.de/DRV/DE/Rente/Allgemeine-Informationen/Rentenarten-und-Leistungen/rentenarten-und-leistungen_node.html. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
27. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj - OECD (2021). Annual Survey of Investment Regulation of Pension Funds and Other Pension Providers 2021. Dostupno na: <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/2021-Survey-Investment-Regulation-Pension-Funds-and-Other-Pension-Providers.pdf>. [pristupljeno: 16. svibnja 2023].
28. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj – OECD. Pension Markets in Focus. Dostupno na: <https://www.oecd.org/finance/private-pensions/pensionmarketsinfocus.htm>. [pristupljeno: 16. svibnja 2023].
29. Otto, K. (2000). *Javne financije u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut za javne financije
30. Pension Funds Online (2023). Pension System in Ireland. Dostupno na: <https://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/ireland>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].

31. Potočnjak, Ž., Plevko, S., Marušić, Lj., Jergović, I. i Tufekčić Ž. (2002). Očekivana kretanja u mirovinskom sustavu Republike Hrvatske u razdoblju do 2040. godine. *Revizija za socijalnu politiku*. 9 (2), str. 173-186. Zagreb: Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu i Ministarstvo rada i socijalne skrbi
32. Puljiz, V. (2012). Hrvatski mirovinski sustav u Europskom kontekstu; Hrvatska u EU: kako dalje?, str. 295-317; Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo
33. Raiffeisen mirovinski fondovi: Dobrovoljni mirovinski fondovi (2023). Dostupno na: <https://www.rm.f.hr/dobrovoljni-mirovinski-fondovi-12/12>. [pristupljeno: 17. svibnja 2023].
34. Raiffeisen mirovinski fondovi: Obvezna mirovinska štednja (2023). Dostupno na: <https://www.rm.f.hr/obvezna-mirovinska-stednja/25>. [pristupljeno: 17. svibnja 2023].
35. Reforma mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj (2011). Dostupno na: <http://socijalno-partnerstvo.hr/wp-content/uploads/2013/04/Izvj%C5%A1taj-Reforma-mirovinskog-sustava-u-Republici-Hrvatskoj.pdf>. [pristupljeno: 27. travnja 2023].
36. Središnja banka Irske (2023). Pregled sektora irskog mirovinskog fonda. Dostupno na: <https://www.centralbank.ie/statistics/statistical-publications/behind-the-data/occupational-pension-funds-in-ireland-what-do-we-know>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
37. Središnji registar osiguranika (2023). Dostupno na: <https://regos.hr/o-regosu/uvod>. [pristupljeno: 10. svibnja 2023].
38. Vlaić, A. (2021). Mirovinski fondovi u Nizozemskoj. Diplomski rad, Ekonomski fakultet Zagreb. Dostupno na mrežnoj adresi: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efzg%3A7778/datastream/PDF/view>. [pristupljeno: 18. svibnja 2023].
39. Zakon o mirovinskom osiguranju. NN 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/download.htm?id=91>. [pristupljeno: 10. svibnja 2023].

Popis tablica

Tablica 1. Osiguranici prema kategorijama osiguranja i spolu	8
Tablica 2. Prirodno kretanje stanovništva od 2012. do 2021. godine	11
Tablica 3. Korisnici mirovina	14
Tablica 4. Popis otvorenih i zatvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova u Hrvatskoj	19
Tablica 5. Vanjska migracija stanovništva prema zemlji podrijetla/odredišta i državljanstvu u 2021. godini	23
Tablica 6. Broj fondova i članova OMF-a od 2018. do 2021. godine	26
Tablica 7. Broj fondova i članova DMF-a od 2018. do 2021. godine	28
Tablica 8. Neto imovina, ukupne uplate i isplate OMF-a od 2018. do 2021. godine	28
Tablica 9. Struktura imovine OMF-a prema vrsti imovine i kategorijama fonda u 2021. godini.....	29
Tablica 10. Neto imovina, ukupne uplate i isplate DMF-a od 2018. do 2021. godine	30
Tablica 11. Struktura imovine DMF-a prema vrsti imovine fonda u 2021. godini	31
Tablica 12. Vrijednost MIREX indeksa od 2018. do 2021. godine	32
Tablica 13. Raspodjela imovine mirovinskih fondova u kapitalu od 2018. do 2021. godine	39
Tablica 14. Raspodjela imovine mirovinskih fondova u računima i obveznicama od 2018. do 2021. godine	40
Tablica 15. Raspodjela imovine mirovinskih fondova u gotovini i depozitima od 2018. do 2021. godine	40
Tablica 16. Raspodjela imovine mirovinskih fondova u ostalim kategorijama od 2018. do 2021. godine	41

Popis slika

Slika 1. Prikaz tri stupa mirovinskog osiguranja	6

Popis grafikona

Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva od 2012. do 2021. godine	12
Grafikon 2. Udjel kategorija A, B i C OMF-a u ukupnom broju članova pojedinog fonda u ožujku 2023. godine (u %)	27
Grafikon 3. Godišnji nominalni prinos indeksa MIREX za pojedine kategorije	32
Grafikon 4. Raspodjela imovine mirovinskih fondova po određenim kategorijama u 2021. godini (u %)	42
Grafikon 5. Ograničenje portfelja ulaganja OMF-a Hrvatske kategorije A, B i C u 2021. godini (u %)	43
Grafikon 6. Ograničenje portfelja ulaganja mirovinskih fondova Njemačke u 2021. godini (u %)	44
Grafikon 7. Ograničenje portfelja ulaganja mirovinskih fondova Irske u 2021. godini (u %)	45